

**Sosiaaliturvaturvauudistus hyvinvointia luomassa - Miten
sosiaaliturvauudistuksella pyritään hyvinvoinnin edistämiseen?**

Anna Pekkanen
Pro gradu -tutkielma
Lapin yliopisto
Hallintotiede
Syksy 2023

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1 Johdatus tutkielman aiheeseen	1
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Tutkimuksen toteutus	4
2. SUOMEN SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄ	6
2.1 Johdanto	6
2.2 Mitä on sosiaaliturva?	6
2.3 Syyperusteinen toimeentuloturva	9
2.4 Suomen sosiaaliturvan etuudet	10
2.4.1 Työttömyys	10
2.4.2 Työkyvyttömyys	11
2.4.3 Perhe-etuudet	12
2.4.4 Opiskelu	13
2.4.5 Vanhuus	14
2.4.6 Kuntoutus	14
2.4.7 Asevelvollisuus	15
2.4.8 Asuminen	15
2.5 Toimeentulotuki viimesijaisena toimeentulon turvaajana	16
2.6 Ensisijaiset etuudet suhteessa viimesijaiseen etuuteen	19
2.7 Yhteenveto nykyisestä sosiaaliturvajärjestelmästä	20
3. SOSIAALITURVAUUDISTUS JA SEN TAVOITTEET	22
3.1 Suomen sosiaaliturvauudistus	22
3.2 Perustulo	23
3.3 Yksi perusturvaetus	24
3.4 Sosiaalitili	25
3.5 Yhteenveto sosiaaliturvauudistuksesta	25
4. HYVINVOINTI	27
4.1 Hyvinvointi käsitteenä	27
4.2 Hyvinvoinnin ulottuvuudet	28
4.3 Yksilön hyvinvointi ja sen mittarit	29
4.4 Sosiaalipolitiikka hyvinvoinnin edistämisen taustalla	30
5. SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS HYVINVOINNISTA SOSIAALITURVAUUDISTUKSISSA	33
5.1 Johdanto	33
5.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina ja katsauksen toteutus	33
5.3 Kirjallisuuskatsauksen valmistelun ja tutkimustulosten analysoiminen teemoittelun avulla	36

5.4 Kirjallisuuskatsauksen aineisto	37
5.5 Kirjallisuuskatsaus hyvinvointiin sosiaaliturvauudistuksen kontekstissa	39
5.6 Yhteenveto	44
6. SOSIAALITURVA, SOSIAALITURVAUUDISTUS JA HYVINVOINTI	46
6.1. Sosiaaliturva ja hyvinvointi.....	46
6.2 Monimutkaisuus	47
6.3 Etuuksien yhteensopivuus eri tilanteissa.....	49
6.4 Taloudellisen turvan taso.....	50
6.5 Aktiivisen toiminnan tukeminen	52
6.6 Yhteenveto	53
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	55
LÄHTEET	59

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sosiaaliturvauudistus hyvinvointia luomassa – Miten sosiaaliturvauudistuksella pyritään hyvinvoinnin edistämiseen?

Tekijä: Anna Pekkanen

Koulutusohjelma/oppiaine: Hallintotiede

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma

Sivumäärä: 58

Vuosi: Syksy 2023

Tiivistelmä:

Tämä pro gradu -tutkielma käy läpi Suomen sosiaaliturvaa ja sosiaaliturvauudistusta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten sosiaaliturvauudistuksella ja sen tavoitteilla pyritään huomioimaan yksilöiden hyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät. Tutkielma on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin. Tutkimus käy läpi kirjallisuuden ja lainsäädännön avulla Suomen nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää. Lisäksi tutkimuksessa perehdytään Sosiaali- ja terveysministeriön tekemiin selvityksiin ja tutkimuksiin sosiaaliturvauudistuksesta sekä sen tavoitteista.

Sosiaaliturvauudistusta tarkastellaan kirjallisuuden perusteella saatuun yleistettävään hyvinvoinnin käsitteeseen nähden, jonka perusteella pyritään nostamaan esiin niitä tekijöitä, joiden perusteella sosiaaliturvauudistus on merkityksellinen yksilön hyvinvoinnille. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla kansainvälisestä kirjallisuudesta esiin nousevia näkemyksiä hyvinvoinnin roolista sosiaaliturvauudistuksissa.

Tutkimuksessa toteutetun tarkastelun perusteella on huomattavissa, että sosiaaliturvalla on vahva merkitys yksilön hyvinvoinnille. Hyvinvoinnin voidaan katsoa perustuvan usein yksilön omaan kokemukseen sekä elämäntilanteeseen. Hyvinvointiin on vahvasti yhteydessä muun muassa toimeentulo ja omien tarpeiden toteuttaminen, jotka linkittyvät suoraan sosiaaliturvaan. Sosiaaliturvalla pyritään turvaamaan yksilön toimeentuloa sosiaalisten riskien aktualisoituessa. Tarkastelun perusteella kansainvälisesti yksilön hyvinvoinnin näkökulma jää usein taloudellisten näkemysten vuoksi taka-alalle sosiaaliturvauudistuksissa.

Tutkielma tarkasteli hyvinvoinnin vaikutusta neljästä eri sosiaaliturvaan liittyvästä kokonaisuudesta, jotka on muodostettu tutkielmaan kirjallisuuteen tehdyn tarkastelun perusteella. Nämä tarkastelun osiot olivat sosiaaliturvan monimutkaisuus, sosiaalietuuksien yhteensopivuus, taloudellisen turvan taso ja aktiivisen toiminnan tukeminen. Näiden osa-alueiden perusteella sosiaaliturvauudistuksen tavoitteiden mukaisesti pyritään uudistuksella yksilön hyvinvoinnin parantumiseen.

Avainsanat: sosiaaliturva, sosiaaliturvauudistus, hyvinvointi, sosiaalipolitiikka

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja

1. JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkielman aiheeseen

Suomen sosiaaliturvajärjestelmää on usein kuvailtu sekavaksi ja sokkeloiseksi, jonka perusteella omaan tilanteeseen sopivien sosiaalietuuksien hakeminen on koettu haastavaksi. Sosiaaliturva ja monimutkaisuus on esimerkiksi poliittisessa keskustelussa yhdistetty vahvasti toisiinsa liittyvinä käsitteinä (Virrankari, Mattila, Saikku, Sihvonen & Tervola 2021, 8). Sosiaaliturvajärjestelmä onkin pitkään ollut uudistuspaineen alla, mutta se on jäänyt paljon puhutun sote-uudistuksen, eli sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen, varjoihin pidemmän aikaa. Nyt kun sote-uudistus on saatu suurimmilta osilta maaliin sosiaali- ja terveystalouden siirryttyä vuoden 2023 alusta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle, on sosiaaliturvauudistuksesta eli sote-uudistuksesta alettu yhä enenevässä määrin käymään keskusteluja sekä valmistelemaan uudistusta. Muutokset sosiaaliturvan saralla ovat olleet myös esillä vuoden 2023 keväällä aloittaneen Petteri Orvon hallituksen sosiaaliturvaan kaavailemien leikkauksien vuoksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt selvitystyötä sosiaaliturvajärjestämisen uudistamisesta sekä vaihtoehtoisista sosiaaliturvan malleista, jotka voisivat tulla kokonaan tai osittain korvaamaan nykyistä järjestelmää. Vielä tätä kirjoittaessa, vuoden 2023 syksyllä, on uudistuksen valmistelu edelleen teoreettisella pohjalla eikä uutta mallia ole lähdetty vielä konkreettisesti rakentamaan. Sosiaaliturvauudistukselle on kuitenkin asetettu tavoitteet, joita pyritään uuden järjestelmän avulla toteuttamaan.

Sosiaaliturvauudistuksella pyritään parantamaan sosiaaliturvan toimivuutta ja sen kokonaisuutta. Sosiaaliturvauudistukselle on asetettu viisi tavoitetta, jotka ovat seuraavat:

1. ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä
2. sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa
3. työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen
4. yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino
5. tietoisuuden ja tiedon lisääminen sosiaaliturvasta sekä yhteiskunnallisen keskustelun käyminen sosiaaliturvan arvovalinnoista ja periaatteista. (Valtioneuvosto, parlamentaarinen komitea 2023.)

Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteista on nähtävissä myös yleisesti koko sosiaaliturvan ydintehtävä, jonka voidaan katsoa olevan yksilön toimeentulon turvaaminen sosiaalisia riskejä kohdatessa. Sosiaaliturvan voidaan katsoa astuvan kuvaan siinä vaiheessa, kun ihminen kokee jonkinlaisen sosiaalisen riskin, jonka perusteella yksilön tai perheen toimeentulo tulee uhatuksi, kuten työttömyyden, vanhuuden tai vanhemmuuden. Sosiaaliturvan voidaan katsoa toimivan yhteiskunnallisena kannattelijana sellaisessa tilanteessa, kun oma kyky huolehtia omasta elatuksesta on puutteellinen tai puuttuu kokonaan.

Kun tässä tutkielmassa puhun sosiaaliturvasta ja sosiaaliturvauudistuksesta, rajaan tarkastelun pääosin sosiaaliturvaan kuuluviin rahamääräisiin tai niihin rinnastettaviin sosiaalietuuksiin. Tämä rajaus on tärkeää pitää mielessä tutkimusta lukiessa, sillä sosiaaliturva on mahdollista määritellä eri tavoin ja erilaajuisesti. Perusteluna tutkimuksen rajaamiselle vain rahamääräisiin etuuksiin perustuu siihen, että sosiaaliturvauudistusta selvittäessä on keskusteltu pitkälti sosiaaliturvajärjestelmän muuttamista nimenomaisesti sosiaalietuuksien osalta. Lisäksi yleisessä keskustelussa myös sosiaaliturva usein ymmärretään rajatusti nimenomaisesti koskemaan sosiaalietuuksia.

Sosiaaliturva on merkittävä yhteiskunnallinen rakenne, jonka muuttaminen on haastavaa ja työlästä. Isot yhteiskunnalliset muutokset, kuten sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen, vaativat useanlaista asiantuntijuutta (Feldstein 1998, 1). Sosiaaliturvan uudistaminen on merkittävä yhteiskunnallinen uudistus, jolla on laajamittaiset vaikutukset niin yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Sosiaaliturvalla vaikutetaan myös merkittävästi heikompiosaisen asemaan taloudellisesti, jonka vuoksi uudistuksen tulee ottaa vahvasti huomioon myös yksilöön kohdistuvat vaikutukset.

Tutkielma ei keskity pelkästään sosiaaliturvauudistuksen tarkasteluun, sillä se kiinnittyy myös hyvinvointiin ja hyvinvoinnin kokemukseen. Tutkielma pureutuu siihen, mitkä ovat yleiset sosiaaliturvan aiheuttamat riskit yksilön hyvinvoinnille sekä siihen, miten sosiaaliturvauudistuksella pyritään tukemaan yksilöiden hyvinvointia.

Hyvinvointi on ymmärrettävissä monella tavalla, sillä se on pitkälti kiinni yksilön omasta kokemuksesta. Hyvinvointi on elämäntilanne- ja yksilösidonnaista. Tässä tutkimuksessa sosiaaliturvan vaikutuksia tarkastellaan sellaiseen aiemmista tutkimuksista ja kirjallisuudesta esiin tulevaan hyvinvointikäsitteeseen, joka on jossain määrin yleistettävissä.

Tämä tutkielma pureutuu ensin yleisellä tasolla sosiaaliturvaan ja tämänhetkiseen sosiaaliturvajärjestelmään. Tämän jälkeen käydään läpi tarkemmin sosiaaliturvauudistusta ja sen tavoitteita. Tämän jälkeen muodostetaan sellainen kuva hyvinvoinnista, jonka perusteella voidaan lopuksi lähteä tarkastelemaan sosiaaliturvan vaikutusta yksilön hyvinvointiin sekä siihen, minkälaiset tekijät sosiaaliturvassa haastavat yksilöiden hyvinvointia. Tutkielmassa tarkastellaan myös sosiaaliturvauudistuksen näkökulmasta yksilöiden hyvinvoinnin tukemista. Tarkastelun laajentamiseksi tutkielmaan osana kuuluu systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on tutkia hyvinvoinnin roolia sosiaaliturvauudistuksissa kansainvälisessä kontekstissa. Kansainvälisen kontekstin avulla pystytään sosiaaliturvauudistusta tarkastelemaan vahvemmin jo aiemmin kirjallisuudessa nousseiden näkemysten avulla ja luomaan laajempaa kuvaa sosiaaliturvauudistuksista.

Sosiaaliturvan hyvinvointivaikutusta tarkastellaan neljän eri näkökulman kautta omissa erillisissä käsittelykappaleissaan. Nämä ovat sosiaaliturvan monimutkaisuus, etuuksien yhteensopivuus, taloudellisen turvan taso ja aktiivisen toiminnan tukeminen. Näiden käsittelykappaleiden avulla pyritään avaamaan tarkemmin erilaisia sosiaaliturvan aiheuttamia haasteita yksilön hyvinvoinnille sekä pohtia sosiaaliturvauudistuksen keinoja näiden haasteiden lieventämiseksi tai poistamiseksi.

Tarkoitus on, että kun on lukenut tämän tutkielman, voi sanoa omaavansa ymmärryksen sosiaaliturvan vaikutuksista hyvinvointiin ja ymmärtävänsä sen, että sosiaaliturvajärjestelmällä voidaan vaikuttaa muuhunkin kuin vain suoranaisesti yksilöiden sosiaalisten riskien paikkaamiseen. Lisäksi tarkoitus on, että lukijalla on käsitys siitä, miten hyvinvointi on kansainvälisesti otettu huomioon sosiaaliturvauudistuksissa sekä niiden valmisteluissa. Tarkoitus on luoda sosiaaliturvaan syvällisempi ymmärrys, jonka perusteella sosiaaliturvaa voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista sekä etenkin yksilön kokemuksen perusteella.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella Suomen sosiaaliturvaa sekä sosiaaliturvauudistusta ja sen tavoitteita. Tutkimuksen tavoitteena on kohdistaa tarkastelu niin, että sosiaaliturvaa sekä sosiaaliturvauudistusta katsotaan hyvinvoinnin näkökulmasta ja luodaan käsitys sosiaaliturvan erilaisista hyvinvointivaikutuksista.

Tutkielmaan olen asettanut seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millä tavoin määritellään yksilön hyvinvointi ja millä tavoin sosiaaliturva vaikuttaa yksilön hyvinvointiin?
2. Millä tavoin sosiaaliturvauudistuksella pyritään edistämään yksilön hyvinvointia sosiaaliturvan näkökulmasta?

Tutkimuskysymyksiä on kaksi sen vuoksi, että ensin on tärkeää tunnistaa niitä seikkoja sosiaaliturvasta, jotka vaikuttavat yksilön hyvinvointiin. Tämän jälkeen voidaan pureutua tarkemmin siihen, miten sosiaaliturvauudistuksella voidaan pyrkiä yksilön hyvinvoinnin parantamiseen.

Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen aihe on muovautunut sen vuoksi, että yhteiskunnallisessa keskustelussa olen havainnut yhä enemmän keskustelua sosiaaliturvasta yhteiskunnallisena rakenteena, jolloin usein keskustelussa saatetaan sivuuttaa yksilön näkökulma. Sosiaaliturva ja sen uudistaminen on tällä hetkellä ajankohtainen aihe niin sosiaaliturvauudistuksen kuin sosiaaliturvaan tulevien leikkauksien vuoksi. Mielestäni sosiaaliturva tulee tarkastella mahdollisimman monipuolisten näkökulmien kautta ennen kuin sosiaaliturvauudistusta saadaan vietyä toteutuksen tasolle.

1.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimus on myös teoreettista tutkimusta. Teoreettisella tutkimuksella tarkoitetaan sellaista tutkimusta, jossa ei empiirisen tutkimuksen avulla luoda uutta tietoa vaan tutkitaan jo käytettävissä olevaa tutkimusta ja kirjallisuutta. Osana tutkielmaa on toteutettu systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jonka tuloksia analysoidaan sisällönanalyysiin kuuluvan teemoittelun avulla.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ensiksi kirjallisuuden ja lainsäädännön avulla tämänhetkistä sosiaaliturvan järjestelmää, jotta voidaan luoda kuva sosiaaliturvasta ja sen roolista sekä siitä, minkälaisia ongelmia hyvinvoinnin näkökulmasta nykyisessä järjestelmässä on. Tämän jälkeen tutustutaan sosiaaliturvauudistukseen, sen tavoitteisiin ja selvitykseen sosiaaliturvan vaihtoehtoisista järjestämistavoista Sosiaali- ja terveysministeriön tekemien selvitysten perusteella. Tämän jälkeen perehdytään kirjallisuuden avulla hyvinvoinnin käsitteeseen ja siihen vaikuttaviin asiayhteyksiin.

Tutkimuksen teoreettista viitekehystä vahvistetaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa analysoidaan hyvinvoinnin teemoittelun avulla kansanvälisen kirjallisuuden kautta sitä, miten hyvinvointi on näkynyt sosiaaliturvauudistuksissa kansainvälisessä kontekstissa. Lopuksi luodaan yhteenveto siitä, minkälaisia huomioida kirjallisuuden ja selvitysten perusteella voidaan nähdä sosiaaliturvauudistuksen ja yksilön hyvinvoinnin välillä.

Tutkimuksessa on hyvinvoinnin ja sosiaaliturvan käsittely toteutettu jakamalla tarkastelu neljään eri käsittelykappaleeseen, joiden avulla sosiaaliturvan erilaisia hyvinvointiin kohdistuvia ongelmia voidaan tarkastella mahdollisimman monipuolisesti. Käsittelykappalet jakautuvat sosiaaliturvan monimutkaisuuteen, etuuksien yhteensopivuuteen, taloudellisen turvan tasoon ja aktiivisen toiminnan tukemiseen. Tämä jaottelu on muovautunut tarkasteltaessa nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää, Sosiaali- ja terveysministeriön tekemää selvitystä sosiaaliturvan erilaisista järjestämisen malleista sekä hyvinvoinnin käsitteen tarkastelusta.

Tarkoituksena ei ole luoda uutta mallia sosiaaliturvaan tai analysoida erilaisia sosiaaliturvauudistuksen malleja tarkemmin. Tarkoituksena on kuitenkin nostaa esiin sellaisia seikkoja, jotka olisivat tärkeä ottaa huomioon tarkasteltaessa yksilön hyvinvointia ja sosiaaliturvan vaikutuksia siihen. Sosiaaliturvalla on peruslaillinen tehtävä, jolloin sen vaikutukset yksilöihin on otettava painotetusti huomioon.

2. SUOMEN SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄ

2.1 Johdanto

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä yleisesti jäsennetty niin, että se on jaettu perustuslakiin pohjautuviin vähimmäis-, perus- ja ansioturvaetuuksiin sekä erilaisten kustannusten korvauksiin ja palveluihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 36). Usein sosiaaliturvasta puhuttaessa painotetaan enemmän toimeentuloturvaan kuuluvia etuuksia, joilla turvataan yksilöiden ja perheiden toimeentuloa, kuin erinäisiä muita korvauksia. Sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisesti sosiaaliturvaan kuuluu esimerkiksi erilaiset sairaanhoidon- ja matkakorvaukset, joilla pyritään tukemaan yksilön taloudellista tilannetta korvaamalla yksilölle aiheutuneita erityisiä menoja.

Nykyisen sosiaaliturvan rakenne on pääsääntöisesti syyperusteinen eli etuuden saaminen perustuu tiettyyn syyhyn tai sosiaalisen riskin aktualisoitumiseen, jonka vuoksi etuutta saadaan. Näihin voidaan lukea esimerkiksi työttömyys, työkyvyttömyys, vanhuus tai lapsen saaminen. Lisäksi osittain etuusjärjestelmä ei perustu syyperusteisuuteen, kuten esimerkiksi viimesijaisen tukimuodon, toimeentulotuen, kohdalla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 37). Tarkasteltaessa nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää etuuksien osalta tarkemmin, on tarkastelu perusteltua jakaa syyperusteisen toimeentuloturvan tarkasteluun sekä viimesijaisen toimeentulotuen tarkasteluun. Tässä tutkielmassa jaan tämänhetkisen sosiaaliturvajärjestelmän tarkastelun edellä mainitun jaottelun mukaisesti sen vuoksi, että etuusjärjestelmän ensisijaisuuden sekä viimesijaisuuden hahmottaminen on tällä tavalla helpompaa. Sosiaaliturvan järjestäytymisessä etuuksien ensisijaisuus ja viimesijaisuus on tärkeä jaottelun muoto. Ennen kuin käsittelen sosiaaliturvajärjestelmää tarkemmin, määrittelen pääpiirteittäin, mitä sosiaaliturva tarkoittaa.

2.2 Mitä on sosiaaliturva?

Sosiaaliturvan tarkoituksena on turvata kansalaisille kohtuullinen elämisen taso. Tavoitteena on turvata toimeentulo erilaisten sosiaalisten riskien sekä tavoitteiden varalta. Sosiaaliturva koostuu erilaisista etuuksista, joihin voidaan lukea sekä rahaetuudet että palvelut (Hiilamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä & Vanne 2012, 23). Yleisessä keskustelussa sosiaaliturva mielletään enemmän keskittymään rahaetuuksiin kuin itse palveluihin. Sosiaaliturvan

sidonnaisuus palveluihin on hyvä kuitenkin tiedostaa ja käynkin hieman tarkemmin läpi viimesijaisen sosiaaliturvan linkittymistä sosiaalipalveluihin, kun käsittelen myöhemmin tutkielmassa toimeentulotukea.

Merkittävä sosiaaliturvan osa-alue on toimeentuloturva, joka takaa sen, että kaikki Suomessa asuvat, ovat oikeutettuja niihin etuuksiin, joilla taataan perustoimeentulo. Toimeentuloturva kattaa etuuksia, joilla turvataan yksilöitä eri elämäntilanteissa ja tällaisia elämäntilanteita ovat muun muassa vanhuus, työttömyys, sairaus, työkyvyttömyys ja vanhemmuudesta aiheutuva lapsen hoito (Niemelä & Salminen 2006, 23). Toimeentuloturvan voidaan katsoa turvaavaan lakisääteisesti yksilöiden toimeentuloa erilaisten sosiaalisten riskien realisoituessa.

Merkittävä sosiaaliturvaa toteuttava toimija Suomessa on Kansaneläkelaitos eli tunnetummin Kela. Kelan toimintaa sääntelee muun muassa laki Kansaneläkelaitoksesta (731/2001). Lain 2 §:n 1 momentin mukaan Kelan tehtävänä on sosiaaliturvaa koskevat tehtävät sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintapalveluja koskevat tehtävät, joista säädetään tarkemmin eri laeissa. Laissa Kansaneläkelaitoksesta 2 §:n 3 momentin mukaan Kelan tehtävänä on lisäksi tiedottaa etuuksista ja palvelutoiminnastaan, harjoittaa etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevaa tutkimusta, laatia tilastoja, arvioita ja ennusteita sekä tehdä ehdotuksia toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämisestä.

Kela on vastuussa suurimmasta osasta Suomen sosiaaliturvaan kuuluvista rahamääräisistä etuuksista. Kelan ratkaisuvallan alaisuudessa olevat etuudet ovat; sotilasavustus, yleinen asumistuki, eläkkeensaajan asumistuki, takuueläke, kansaneläke (johon sisältyy vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki), perhe-eläkkeet, eläkettä saavan hoitotuki, erilaiset kuntoutusetuudet, raskausraha, vanhempainpäiväraha, äitiysavustus, kotihoidon tuki, yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha, osittainen hoitoraha, opintotuki, perustoimeentulotuki, sairauspäiväraha, sairaanhoidon korvaukset, peruspäiväraha, työmarkkinatuki, liikkuvuusavustus, alle 16-vuotiaan vammaistuki ja 16 vuotta täyttäneen vammaistuki (Kela.fi, Kelan etuudet).

Kuten aiemmasta erittelystä on huomattavissa, Kelassa ratkaistaan oikeudet suurimpaan osaan Suomen sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvista etuuksista. Kelan vastuulla olevat etuudet ovat lakisääteisiä ja niiden saaminen ei edellytä erillisiä jäsenyyksiä tai vapaaehtoisia maksuja, vaan etuuksiin tulee oikeus, jos henkilö täyttää etuuskohtaiset kriteerit etuuden

saamiseksi. Kelan voidaankin siis katsoa toteuttavan perusmuotoista lakisääteistä toimeentuloturva.

Kelan lisäksi sosiaaliturvan toimijoina ovat esimerkiksi työeläkelaitokset, työttömyyskassat ja vakuutusyhtiöt. Näiden toimijoiden myöntämät etuudet eivät ole suoraan suunnattu kaikille Suomen kansalaisille, vaan niistä saatavat etuudet tai korvaukset perustuvat erilaisiin vapaaehtoiisiin suoritteisiin tai jäsenyyksiin. Esimerkiksi työeläkkeet perustuvat työstä saadun ansiotulon kautta kertyneeseen eläkkeeseen. Työntekijän eläkelain (395/2006) 2 §:n 5 kohdan mukaan ansaitulla eläkkeellä tarkoitetaan työansioiden, päättyneen eläkkeelläoloajan ja 4 kohdassa tarkoitettujen palkattomien aikojen perusteella karttunutta eläkettä sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain (644/2003) perusteella karttunutta etuutta. Työeläkelakeja on useita ja työntekijän eläkelain lisäksi työeläkettä säädelään myös muun muassa yrittäjän eläkelaisissa (1272/2006) ja julkisten alojen eläkelaisissa (81/2016).

Oikeus ansiosidonnaiseen päivärahaan perustuu henkilölle vapaaehtoiseen työttömyyskassan jäsenyyteen. Ansiosidonnainen päiväraha toimii niin sanottuna täydentävänä osuutena yleiseen työttömyysturvaan. Työttömyyskassalain (693/1984) 1 §:n 1 momentin mukaan työttömyyskassan tarkoituksena on työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitetun ansioturvan ja siihen liittyen ylläpitokorvausten järjestäminen jäsenilleen. Ansiosidonnaisen päivärahan määrä sidotaan nimensä mukaisesti henkilön aiempiin ansaittuihin ansiotuloihin, jolloin etuuden määrä on lähtökohtaisesti suurempi ansiosidonnaisen päivärahan piirissä kuin muun työttömyysturvan.

Vakuutusyhtiöiden kautta on mahdollista saada erinäisiä korvauksia, joihin kuuluu muun muassa vapaaehtoiset vakuutukset. Tällaisia vakuutuksia käsittelee vakuutuslakilaki (543/1994). Lain 2 §:n mukaisia vapaaehtoisia vakuutuksia on muun muassa henkilövakuutukset, vahinkovakuutukset ja sijoitusvakuutukset. Sijoitusvakuutuksiin kuuluu esimerkiksi lisäeläkkeet, jolla voi täydentää omaa eläketurva. Vakuutuksien perusteella yksilö voi saada ylimääräisiä korvauksia perustuen suorittamiinsa vakuutusmaksuihin vakuutusyhtiölle.

Oikeus sosiaaliturvaan on säädetty perustuslaissa. Perustuslain 19 §:n 1 momentissa on säädetty, että jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Pykälän 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden,

työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Sosiaaliturvan merkitys yhteiskunnallisesti on nähtävissä voimakkaana jo sen perustuslaillisen turvaamisen vuoksi. Sosiaaliturva toimii ihmisten toimeentulon turvaajana elämän riskitilanteissa. Sosiaaliturva kohdistuu yksilöön ja yksilön elämäntilanteeseen ja toimeentuloon, jonka vuoksi sosiaaliturvalla voi yksilön kannalta olla suuri merkitys.

2.3 Syyperusteinen toimeentuloturva

Toimeentuloturvassa rahamääräiset etuudet on perinteisesti jaettu sosiaalivakuutukseen ja sosiaaliavustukseen (Goebel, Haukilahti, Havu, Huotari, Zhang-Lehtinen & Mäenpää 2021, 3). Sosiaalivakuutuksen mukaiset etuudet perustuvat lähtökohtaisesti vapaaehtoisiin toimiin, kun taas sosiaaliavustukset voidaan nähdä sosiaaliturvaan kuuluvina lakisääteisinä etuuksina.

Suomen sosiaaliturvajärjestelmän mukainen toimeentuloturva voidaan jakaa yksinkertaistetusti seuraavasti:

1. Ansioperusteinen sosiaalivakuutus: sairausvakuutus, työeläkevakuutus, työttömyysturva ja tapaturmavakuutus
2. Tasasuuruiset sosiaaliavustukset: esim. Kelan kansaneläke, työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, opintoraha, vammaisetuus ja asumistuki (Goebel, Haukilahti, Havu, Huotari, Zhang-Lehtinen & Mäenpää 2021, 3).

Suurin osa Suomen tämänhetkisen sosiaaliturvajärjestämän etuuksista on syyperusteisia toimeentuloa turvaavia etuuksia. Syyperusteisilla toimeentuloa turvaavilla etuuksilla lähtökohtaisesti tarkoitetaan sitä, että etuuden saaminen perustuu, jonkinlaiseen syyhyn tai elämäntilanteeseen, jonka vuoksi etuutta saadaan. Seuraavaksi käydään läpi lyhyesti Suomen sosiaaliturvaan kuuluvia etuuksia lukuun ottamatta toimeentulotukea, jota tarkastellaan erillisessä käsittelyosiossa, jossa tarkastellaan lähemmin sosiaaliturvan viimesijaista etuutta.

2.4 Suomen sosiaaliturvan etuudet

Seuraavissa kappaleissa käydään pääpiirteittäin Suomen sosiaaliturvaan kuuluvia etuuksia. Tarkoituksena on luoda käsitys sosiaaliturvan kokonaisuudesta sekä hieman etuuksien perusteista, jotta on mahdollista tarkastella sosiaaliturvaa syvemmällä tasolla. Etuudet käydään pääpiirteittäin läpi sekä oikeus etuuksiin käydään läpi vain pintapuoleisesti, jolloin on tarkoitus luoda etuuksista ja niiden perusteista kuva yleisellä tasolla. Tämän tutkielman ei ole tarkoituksena antaa syvempää kuvaa eri etuuksiin, vaan luoda kokonaiskuvaa, jotta voidaan luoda käsitystä sosiaaliturvan uudistustarpeesta sekä sosiaaliturvan vaikutuksesta yksilöiden hyvinvointiin.

Jaottelu etuuksien tarkasteluun muodostuu eri elämäntilanteiden mukaisiin etuuskokonaisuuksiin. Etuuksia tarkastellaan työttömyyden, työkyvyttömyyden, vanhemmuuden, opiskelun, vanhuuden ja asevelvollisuuden elämäntilanteiden perusteella. Lisäksi tarkastelussa on erikseen kuntoutusetuudet sekä asumisen tuet. Tarkastelun ulkopuolelle jää aiemmin lyhyesti läpikäytyt erilliset sosiaaliturvaan kuuluvat korvaukset, joita oli muun muassa sairaanhoidon- ja matkakorvaukset.

2.4.1 Työttömyys

Työttömyysturva turvaa yksilön toimeentuloa työttömyyden ajalta. Työttömyysturvaa sääntelee työttömyysturvalaki (1290/2002) ja lain tarkoituksena on 1 luvun 1 §:n mukaan työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa edellytyksiä päästä tai palata työmarkkinoille turvataan korvaamalla työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä.

Työttömyysturvalain 1 luvun 2 §:n mukaan työttömän työnhakijan perustoimeentulo työttömyyden aikana turvataan työttömyyspäivärahalla ja työmarkkinatuella. Pykälän 2 momentin mukaisesti työttömyyspäiväraha jakautuu ansiopäivärahaan ja peruspäivärahaan. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa maksetaan työttömyyskassan jäsenille. Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan ja peruspäivärahan saamisen edellytyksenä on työssäoloehdon täytyminen. (Hiilamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä & Vanne 2012, 36).

Työttömyysturvan saamisen yleisenä edellytyksenä on työnhaun voimassaolo ja aktiivinen toiminta. Työttömyysturvalain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan etuuden saajan yleisenä velvollisuutena on hakea aktiivisesti työtä ja koulutusta, antaa työ- ja elinkeinotoimistolle

ammattillista osaamistaan, työhistoriaansa, koulutustaan ja työkykyään koskevat tiedot ja selvitykset, toteuttaa yhdessä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa laadittua työllistymissuunnitelmaa sekä tarvittaessa hakeutua ja osallistua työllistämistään edistäviin palveluihin ja toimenpiteisiin.

Työttömyysetuuden lisäksi on mahdollista saada liikkuvuusavustusta. Työttömyysturvalain 8 luvun 1 §:ssä on määritelty oikeus liikkuvuusavustukseen. Pykälän 1 momentin mukaan liikkuvuusavustus myönnetään työttömyysetuuteen oikeutetulle henkilölle, joka ottaa vastaan vähintään kaksi kuukautta kestävästä työsuhteesta tehtävän työn tai aloittaa vähintään kaksi kuukautta kestävästä työsuhteesta tehtävään työhön liittyvän koulutuksen. Pykälän 2 momentin mukaan etuuden myöntämisen edellytys on lisäksi se, että henkilön päivittäisen työhön tai koulutuksen liittyvän matkan kesto työn tai koulutuksen alkaessa ylittää keskimäärin kolme tuntia tai osa-aikatyössä keskimäärin kaksi tuntia tai henkilö muuttaa vastaavalta etäisyydeltä työn tai siihen liittyvän koulutuksen takia.

2.4.2 Työkyvyttömyys

Työkyvyttömyyttä voidaan tukea erilaisilla etuuksilla. Näitä etuuksia on muun muassa sairauspäiväraha, kuntoutustuki ja työkyvyttömyyseläke. Kuntoutustuki on määräaikainen työkyvyttömyyseläke.

Sairauspäiväraha on yleisesti ensimmäinen etuus, jota yksilö saa, kun työkyvyttömyys alkaa. Sairauspäivärahaa sääntelee sairausvakuutuslaki (1224/2004). Lain 8 luvun 1 §:n mukaan sairauspäivärahaa maksetaan työkyvyttömyyden aiheuttaman ansionmenetyksen korvaamiseksi. Lain 8 luvun 4 §:n 2 momentissa määritellään työkyvyttömyys, jonka mukaan työkyvyttömyydellä tarkoitetaan sellaista sairaudesta johtuvaa tilaa, jonka kestäessä vakuutettu on sairauden edelleen jatkuessa kykenemätön tekemään tavallista työtään tai työtä, joka on siihen läheisesti verrattavaa.

Sairauspäivärahan saamiseen on määritelty enimmäisaika. Sairausvakuutuslain 8 luvun 8 §:n mukaan sairauspäivärahan enimmäisaika täyttyy sen kalenterikuukauden lopussa, jota seuraavan kuukauden aikana sairauspäivärahan määrä nousisi 300 arkipäivään. Pykälän 2 momentin mukaan sairauspäivärahan enimmäisaikaa laskettaessa otetaan huomioon kaikki sairauspäivärahapäivät kahdelta edeltäneen vuoden ajalta.

Työkyvyttömyyseläkkeestä säädetään sekä työeläkelaeissa sekä kansaneläkelaisissa (568/2007). Työkyvyttömyyseläkkeestä säädetään muun muassa työntekijän eläkelain 35 §:ssä. Pykälän mukaan työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänen työkykynsä arvioidaan olevan heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi vähintään kahdella viidesosalla yhtäjaksoisesti ainakin vuoden ajan. Pykälän 2 momentin mukaan työkyvyn heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, jotka työntekijän voidaan kohtuudella edellyttää tekevän.

Kansaneläkelain mukaisesta oikeudesta työkyvyttömyyseläkkeestä säädetään lain 11 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan työkyvyttömänä pidetään tätä lakia soveltaessa henkilöä, joka on sairauden, vian tai vamman takia kykenemätön tekemään tavallista työtään tai muuta siihen verrattavaa työtä, jota on pidettävä hänen ikänsä, ammattitaitonsa sekä muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaajana.

Työkyvyttömyyseläkkeen oikeutta voidaan selvittää joko suoraan työkyvyttömyyden alkaessa tai sitten työkyvyttömyyden pitkittyessä, kun sairauspäivärahan enimmäisaika on täyttynyt.

2.4.3 Perhe-etuudet

Lapsen syntymän ja hoidon vuoksi on erilaisia sosiaalietuuksia. Vanhempainpäivärahat turvaavat ansiotulojen menetystä ensi sijassa jo osittain ennen lapsen syntymää ja lapsen syntymän jälkeen. Ensiksi sairausvakuutuslain 9 luvun 1 §:ssä on säädetty oikeudesta raskausrahaan. Pykälän mukaan raskausrahaan on oikeus vakuutetulla, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää. Sairausvakuutuslain 9 luvun 2 §:n mukaan raskausrahaa maksetaan enintään 40 arkipäivän yhtäjaksoiselta kaudelta.

Oikeus vanhempainpäivärahaan on sairausvakuutuslain 9 luvun 5 §:n mukaan on lapsen vanhemmalla, joka on lapsen huoltaja. Lain 9 luvun 6 §:n mukaan vanhempainpäivärahaa maksetaan lapsen syntymän ja adoption perusteella yhteensä enintään 320 arkipäivältä.

Laissa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996) säädetään oikeudesta kotihoidon tukeen, yksityisen hoidon tukeen, joustavaan hoitorahaan ja osittaiseen hoitorahaan. Lain 3 §:n mukaan kotihoidon tuen saamisen edellytyksenä on, että varhaiskasvatustukilain 12 §:n mukaiseen varhaiskasvatukseen oikeutetulla, tosiasiallisesti

Suomessa asuvalla lapsella ei ole kunnan järjestämää varhaiskasvatuspaikkaa. Lain 3 b §:n mukaan oikeus yksityisen hoidon tukeen tulee samoin edellytyksin kuin kotihoidon tukeen, mutta sitä maksetaan yksityisen hoidon palveluntuottajalle, jos lapsi on hoidossa yksityisessä hoitopaikassa. Oikeus tukiin on siihen saakka, kunnes lapsi täyttää 3 vuotta (Hiilamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä & Vanne 2012, 32).

Osittaisen ja joustavan hoitorahan saaminen perustuu siihen, että lapsen vanhemman tai huoltajan viikoittainen työaika on normaalia lyhyempi. Laissa lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 13 §:n mukaan Suomessa tosiasiallisesti asuvalla lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa lapsen perusopetuksen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden ajalta sekä näihin rinnastettavilta ajoilta. Joustavaan hoitorahaan syntyy oikeus lain 13 a §:n mukaan alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, joka osallistuu lapsen hoitoon sekä tekee lyhyempää työaika.

Vanhempainpäivärahojen ja hoitotukien lisäksi maksetaan lapsilisää, elatustukea ja muihin etuuksiin sisältyviä lapsikorotuksia. (32) Lapsilisälain (796/1992) 1 §:n mukana lapsilisää maksetaan alle 17-vuotiaan lapsen elatusta varten valtion varoista. Elatustuen oikeus on määritelty Elatustukilaissa (580/2008). Elatustukea maksetaan, kun lapselle ei syystä tai toisesta makseta elatusapua tai sen määrä jää alle säädetyn elatustuen.

2.4.4 Opiskelu

Opiskelua tuetaan opintotuella. Opintotuki koostuu kolmesta eri etuuden osalta. Opintotukilain (65/1994) 2 §:n mukaan opintotukeen kuuluu opintoraha, asumislisä sekä opintolainan valtiontakaus.

Opintotukea voidaan opintotukilain 4 §:n mukaan myöntää koulutukseen, joka on julkisen valvonnan alaista. Julkisen valvonnan alaisiksi katsotaan sellainen koulutus ja oppilaitos, joka on opetusviranomaisten tai oman alansa viranomaisen valvoma tai rahoittama. Koulutus voi olla korkeakouluopintoja, ammatillisia opintoja tai lukio-opintoja. Lain 4 a §:n mukaan opintotukea voidaan myöntää myös sellaiseen koulutukseen, joka ei ole julkisen valvonnan alaisena, jos Kansaneläkelaitos on myöntänyt koulutuksen järjestäjälle opintotukioikeuden.

Opintotuen asumislisää voi opintotukilain 14 §:n mukaan saada oikeuden, kun opiskelija on Ahvenanmaan maakunnassa tai ulkomailta vuokralla asuva ja opiskeleva opiskelija, jolla on asumismenoja. Asumislisän määrä on 210 euroa kuukautta kohden. Opintotuen lisäksi opiskelijoille suunnattuja etuuksia on ateriatuki, korkoavustus ja koulumatkatuki (Hiilamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä & Vanne 2012, 34).

2.4.5 Vanhuus

Aiemmin työkyvyttömyyttä käsittelevässä kappaleessa käytiin läpi työkyvyttömyyseläkettä. Eläkettä voi työkyvyttömyyden lisäksi saada myös turvaamaan vanhuuden toimeentuloa vanhuuseläkkeellä avulla. Myös vanhuuseläkkeet jakautuvat työeläkelakien mukaisiin vanhuuseläkkeisiin sekä työeläkkeitä täydentäviin kansaneläkkeeseen ja takuueläkkeeseen.

Vanhuuseläkettä on mahdollista saada toimeentuloa turvaamaan siitä lähtien, kuin hakija saavuttaa säädetyn eläkeiän. Työeläkkeisiin perustuva eläkeikä on portaistettu, kun taas kansaneläkkeen mukainen vanhuuseläkeikä on 65 vuotta (Hiilamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä & Vanne 2012, 36). Työeläkelain mukaisen eläkkeen määrä perustuu työuran aikana kertyneestä eläkekarttumasta. Kansaneläkelain 20 §:n mukaan kansaneläkkeen määrästä vähennetään 50 prosenttia siitä 22 §:n mukaisesta kansaneläkkeeseen vaikuttavien eläketulojen yhteismäärästä, joka ylittää 536 euroa vuodessa. Takuueläke turvaa toimeentuloa, kun muut eläketulot jäävät vähäisiksi. Laissa takuueläkkeestä (703/2010) 1 §:n mukaan takuueläkkeen tarkoituksena on turvata Suomessa asuvan eläkkeensaajan toimeentuloa maksamalla hänelle valtion varoista eläkettä, jos hänen eläkkeet eivät muutoin riitä kohtuulliseen toimeentuloon. Eläkkeiden kohdalla voidaan myös ajatella olevan ensisijaisuusjärjestys, jonka mukaan työeläke on ensisijainen, jonka jälkeen turvataan kansaneläkkeellä, jos työeläkkeen määrä jää pieneksi. Vasta lopussa eläkkeellä olevan henkilön toimeentuloa turvataan takuueläkkeellä, jos kaikki muut eläkkeet jäävät määriltään pieneksi.

2.4.6 Kuntoutus

Kuntoutukseen liittyviä etuuksia on useita ja niitä voi myöntää useat eri tahot. Esimerkiksi Kela tukee useita erilaisia kuntoutuksen muotoja. Kelan tukemia kuntoutusmuotoja on muun muassa kuntoutuspsykoterapia, ammatillinen kuntoutus, nuoren ammatillinen kuntoutus,

Oma väylä -kuntoutus, NUOTTI-valmennus, LAKU-perhekuntoutus, kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit, moniammatillinen yksilökuntoutus, vaativa lääkinnällinen kuntoutus ja neuropsykologinen kuntoutus (Kela.fi/kuntoutus). Kelan lisäksi kuntoutuksia järjestää ja tulee muun muassa työeläkelaitokset.

Kuntoutusten ajalle on mahdollista saada taloudellisenä tukena kuntoutusrahaa. Kuntoutusrahalain (611/1991) 2 §:n mukaan Suomessa asuvalla henkilöllä on tietyin edellytyksin kuntoutusrahaan ajalta, jona hän on kuntoutuksen takia estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä.

2.4.7 Asevelvollisuus

Sotilasavustuksesta säädetään sotilasavustuslaissa (781/1993). Lain 2 §:n mukaan sotilasavustuksen saamisen yleisenä edellytyksenä on, että palvelus on heikentänyt avustuksen hakijan toimeentulomahdollisuuksia sekä, että hän on avustuksen tarpeessa. Lain 3 §:n mukaan sotilasavustusta maksetaan kolmen eri perusteen mukaisesti, jotka ovat seuraavat:

1. asevelvollisen omaiselle perusavustus, asumisavustus ja erityisavustus turvaamaan hänen henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia oloja vastaavan kohtuullisen toimeentulon, jollei hän saa sitä käytettävissään olevista tuloista
2. asevelvolliselle itselleen erityisestä syystä asumisavustus hänen käytössään olevasta asunnosta aiheutuviin menoihin
3. asevelvolliselle itselleen opintolainan korkoihin.

2.4.8 Asuminen

Asumisen tuet on jaettu sekä yleiseen asumistukeen että eläkkeensaajan asumistukeen. Oikeus asumistukeen on määritelty laissa yleisestä asumistuesta (938/2014) 8 §:ssä. Pykälän perusteella ruokakunnalla on oikeus saada asumistukea 80 prosenttia siitä 9 §:ssä säädettyjen hyväksyttävien, mutta enintään 10 §:ssä tarkoitettujen enimmäismääräisten asumismenojen määrästä, josta on vähennetty ruokakunnan tulojen mukaan määräytyvä 16 §:ssä tarkoitettu perusomavastuuosuus.

Eläkkeensaajan asumistuesta säädetään laissa eläkkeensaajan asumistuesta (571/2007). Oikeudesta eläkkeensaajan asumistuesta säädetään lain 8 §:ssä, jonka mukaan oikeus asumistukeen on henkilöllä, joka on täyttänyt 16 vuotta ja saa eläkettä tai siihen rinnastettavaa etuutta.

2.5 Toimeentulotuki viimesijaisena toimeentulon turvaajana

Edellä on käyty läpi toimeentuloturvaa ja siihen kuuluvia etuuksia. Näiden lisäksi Suomen sosiaaliturvaan kuuluu viimesijainen tuen muoto, toimeentulotuki, joka tulee kyseeseen sellaisessa tilanteessa, jossa yksilöllä ei ole ensisijaisia tuloja tai ne jäävät määrältään niin mataliksi, että yksilö tai perhe ei pysty niillä turvaamaan omaa toimeentuloaan tai elatustaan.

Sosiaaliturvan viimesijaisesta toimeentuloturvasta eli toimeentulotuesta säätelee laki toimeentulotuesta (1412/1997). Toimeentulotuen tarkoituksena Lain 1 §:n mukaan on olla sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.

Laissa toimeentulotuesta 2 §:ssä on määritelty oikeus toimeentulotukeen. Oikeus toimeentulotukeen voi syntyä jokaiselle, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Pykälän 2 momentissa on kuitenkin määritelty, että jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliitossa, lapsen elatuksesta annetussa laissa ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta.

Toimeentulotuki uudistettiin vuonna 2017, kun perustoimeentulotuki sekä täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki eriytettiin eri toimijoiden alaisuuteen. Perustoimeentulotuki siirtyi tällöin Kelan järjestämisvastuulle, joka hoitaa suurimman osan muistakin Suomen sosiaaliturvaan kuuluvista etuuksista. Siirron perusteluina oli muun muassa se, että sillä pyrittiin yhdenvertaisuuden parantamiseen hakijoiden kesken sekä siihen, että etuuden hakemisesta pyrittiin tekemään aiempaa helpompaa. (Nykänen, Kalliomaa-Puha & Saikkonen 2020, 262–263.) Ennen toimeentulotuen uudistamista toimeentulotuen hakemista

ja käsittelemisestä vastasi täysin kunnan sosiaalitoimi. Vuoden 2023 alusta sosiaalipalvelut siirtyivät kunnilta hyvinvointialueille, jonka perusteella täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen käsittelemisestä ja ratkaisemisesta vastaa tällä hetkellä hyvinvointialueet.

Oikeus perustoimeentulotukeen selvitetään tekemällä laskelma, jolla selvitetään etuuden määräytymisperusteet. Laissa toimeentulotuesta 13 §:n 2 momentin mukaan laskelmassa otetaan huomioon hakijan ja hänen perheensä toimeentulotuessa huomioitavat menot sekä käytettävissä olevat tulot ja varat. Menoiksi katsotaan lisäksi toimeentulotuen hakijan ja toimeentulotuki perheeseen kuuluvien perusosat. Perusosalla tarkoitetaan sitä summaa, joilla tulisi kattaa jokapäiväisen elämän välttämättömiä menoja (Kela.fi, perusosan määrä). Perusosaan katsotaan kuuluvan toimeentulotukilain 7 §:n mukaan ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Lisäksi lain 7 §:n 2 momentin mukaisesti perusosan lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon muut kuin perusosaan sisältyvät asumis-, terveydenhuolto- ja muut menot.

Vaikka perustoimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tukimuoto ja sen määrä on lähtökohtaisesti pieni verrattuna useisiin muihin sosiaalietuuksiin, on sen määrää mahdollista alentaa alennetun perusosan avulla. Toimeentulotukilain 10 §:ssä käydään perusteet perusosan alentamiselle, joita on muun muassa toimeentulotuen hakijan työvoimapolitiittisten velvollisuuksien laiminlyöminen. Perusosan alentamista pidetään kuitenkin lähtökohtaisesti poikkeuksellisena toimenpiteenä, jossa alentamisharkintaan vaikuttaa henkilön yksilöllinen tilanne.

Kuten edellä käydystä selviää, toimeentulotuki on viimesijainen etuus, johon nähden lähes kaikki muut tulot ja varallisuus nähdään ensisijaisina keinoina turvata oma elatuksensa. Jokaisella nähdään olla velvollisuus pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 17). Tämä velvollisuus ilmenee esimerkiksi siitä, että käytettävissä olevat varat katsotaan yksilölle toimeentuloa turvaavana varana ennen kuin oikeus toimeentulotukeen syntyy. Toimeentulotuessa pyritään myös ohjaamaan hakijoita selvittämään oikeudet ensisijaisiin muihin tuloihin, etenkin etuustuloihin ja näin ollen siirtämään asiakkaita selvittämään omakohtaisesti oikeuttaan toimeentulotuen sijaan

ensisijaisiin syyperusteisiin sosiaalietuksiin niiltä osin, kun ne ovat yksilön kohdalla mahdollisia.

Toimeentulotuen viimesijaisuudesta myös kertoo toimeentulotuen takaisinperintään liittyvä sääntely. Toimeentulotukilain 19 §:n mukaan toimeentulotukea ei saa periä takaisin, ellei toisin säädetä. Lain 20 §:n mukaan toimeentulotuesta päätettäessä voidaan määrätä, että toimeentulotuki tai osa siitä peritään takaisin:

1. tuen saajalta, jos hänellä on tuloja tai varoja tai oikeus elatusta turvaavaan etuuteen, mutta tulot, varat tai etuus eivät ole tukea myöntäessä hänen määrättävinään tai hän ei muusta syystä voi niitä silloin käyttää
2. tuen saajalta, jos hän on tahallaan laiminlyönyt velvollisuuden pitää huolta omasta elatuksestaan
3. tuen saajalta, jos tuen myöntäminen on aiheutunut lakkoon osallistumisesta, kuitenkin vain lakkoon osallistumista myönnetyn tuen osalta sekä
4. tuen saajan elatusvelvolliselta, jos hän on tahallaan laiminlyönyt elatusvelvollisuutensa.

Etuuden todellisesta ja lopullisesta takaisinperinnästä päättää toimeentulotukilain 22 §:n mukaisesti hallinto-oikeus.

Toimeentulotuki on tarkoitettu lähtökohtaisesti sen viimesijaisen luonteen vuoksi lyhytaikaiseksi ja tilapäiseksi etuudeksi. Toimeentulotuen tarkoituksena on ollut pitkälti turvata yksilön ja perheen toimeentuloa väliaikaisissa taloudellisissa vaikeuksissa eikä sitä ole tarkoitettu pitkäaikaiseksi etuudeksi. Kuitenkin etuudesta on yhä enenevässä määrin tullut pitkäaikainen etuus monille, joka poikkeaa sen alkuperäisestä tarkoituksesta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 18).

Toimeentulotuki toteuttaa myös osaltaan perustuslaissa säädettyä oikeutta välttämättömään huolenpitoon, sillä se kytkeytyy vahvasti sosiaalityöhön (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 10). Toimeentulotuella katsotaan olevan vahva side sosiaalipalveluihin, sillä usein taloudellinen tilanne voi kytkeytyä myös sosiaalisiin syihin. Toimeentulotukiasiakkaalla on aina oikeus päästä henkilökohtaisesti keskustelemaan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 10). Laissa toimeentulotuesta 14 d §:ssä on säädetty asiakkaan oikeudesta henkilökohtaiseen palveluun. Pykälän 2 momentin mukaan, kun kyse on perustoimeentulotuesta, asiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti Kansaneläkelaitoksen toimihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä

arkipäivänä sen jälkeen, kun asiakas on pyytänyt tätä Kansaneläkelaitokselta. Kun kyse on täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta, asiakkaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti hyvinvointialueen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa vastaavassa ajassa.

Erityisesti ennaltaehkäisevä toimeentulotuki on liitoksissa vahvasti sosiaalityöhön. Laissa toimeentulotuesta 8 §:ssä ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää toimeentulotuen tavoitteiden saavuttamiseksi tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, asumisen turvaamiseksi, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on pitkälti olla keinona toteuttaa ennaltaehkäisevää sosiaalityötä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 19).

2.6 Ensisijaiset etuudet suhteessa viimesijaiseen etuuteen

Tämänhetkinen sosiaaliturvajärjestelmä tunnistaa syyperusteiset sosiaalietuudet ensisijaisina. Sosiaaliturvajärjestelmä pyrkii siis siihen, että ensisijaisesti sosiaalietuuden saamiselle on jokin peruste, joka perustuu sosiaaliseen riskiin. Toimeentulotuki etuutena taas on viimesijainen taloudellinen tukimuoto, jolla pyritään turvaamaan henkilön tai perheen toimeentuloa, kun he eivät ole oikeutettuja muihin etuuksiin tai tulomuotoihin tai näistä saatava etuuden tai tulon määrä jää pienemmäksi ihmisarvioisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo.

Toimeentulotuen myöntöperusteet on luotu tiukoiksi esimerkiksi sen vuoksi, että kannustetaan henkilöitä hakeutumaan ensisijaisten etuuksien tai tulomuotojen piiriin. Myös toimeentulotuen tarkoitus olla tilapäinen ja lyhytaikainen etuus indikoi sitä, että yksilöiden ensisijaisia tuloja pidetään tavoiteltavimpina. Jo sosiaaliturvan jaottelusta ensisijaisiin etuuksiin ja viimesijaiseen etuuteen on nähtävissä tavoite siitä, että sosiaalietuuksien saaminen perustuisi lähtökohtaisesti johonkin syyhyn.

Ensisijaiset etuudet sisältävät usein sellaisia vaatimuksia tai toimia, joiden perusteella oikeus etuuteen syntyy. Esimerkiksi työttömyysturvan kohdalla vaatimuksena on ollut työvoimaviranomaisen palveluissa työnhakijana sekä olla aktiivisesti työmarkkinoiden käytettävissä. Sairauspäivärahassa taas vaatimuksena on se, että lääkäri on todennut työkyvyttömyyden. Toimeentulotukeen oikeus syntyy ainoastaan muiden tulojen ja varojen

sekä menojen perusteella, jos nämä jäävät vähimmäisturvaa pienemmäksi. Toimeentulotuessa ei siis lähtökohtaisesti ole velvoittavuutta, pois lukien kuitenkin perusosan alentaminen, jonka perusteella tuen määrä voidaan vähentää, jos hakija toimii tahallisesti oman taloudellisen etunsa vastaisesti.

Kannustaminen ensisijaisten etuuskien piiriin voidaan katsoa tapahtuvan taloudellisin keinoin eli kannustaa yksilöä tutkimaan oikeus omaan elämäntilanteeseen sopivaan etuuteen sen vuoksi, että tuen määrä on lähtökohtaisesti suurempi ensisijaisen etuuden piirissä.

Toimeentulotuen lyhytaikaisuuden ja tilapäisyyden ajatuksen taustalla on muun muassa se, että sitä saataisiin esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, jossa oikeutta ensisijaiseen etuuteen ei ole vielä pystytty selvittämään tai sitten sellaisessa tilanteessa, jossa yksilö on siirtymässä toiselta etuudelta toiselle, esimerkiksi työtön asiakas sairastuu, jolloin ensisijainen etuus muuttuu työttömyysturvasta sairauspäivärahaan tai työkyvyttömyyseläkkeeseen. Jos prosessissa etuudelta toiselle siirtymisessä kestää, on väliaikaisena tukimuotona toimeentulotuki ainoa mahdollinen etuus.

Toimeentulotuen ongelmallisuus tilapäisenä toimeentulon turvaajana tulee sen tiukan viimesijaisuuden asemasta. Toimeentulotuessa tuloiksi katsotaan kaikki käytettävissä olevat varat, jotka henkilöllä on. Jos esimerkiksi aiemmin töissä ollut henkilö jää työttömäksi ja työttömyysetuuden saamisessa kestää, on henkilöllä mahdollisuus hakea tälle ajalle toimeentulotukea, ennen kuin oikeus ensisijaiseen etuuteen saadaan selvitettyä. Kuitenkin toimeentulotuen saaminen voi estyä, jos henkilöllä on kertynyt vähäistä enemmän säästöjä tai muuta helposti realisoitavaa omaisuutta.

2.7 Yhteenveto nykyisestä sosiaaliturvajärjestelmästä

Kuten jo edellä olleesta suppeasta nykyhetkisen sosiaaliturvajärjestelmän tarkastelusta on huomattavissa, on etuusjärjestelmä suhteellisen moniosainen ja pirstaleinen. Etuuksia on paljon ja etuuksilta toisille siirtyminen voidaan nähdä haastavana. Etuuksien haastavuudesta kielii esimerkiksi se, että Kelan asiakkaista iso osa joutuu asioimaan Kelan asiakaspalvelun kanssa etuuksiin liittyvien kysymyksien takia, vaikka muuten he ovatkin kykeneviä verkkoasiointiin esimerkiksi etuutta hakiessa (Virrankari, Mattila, Saikku, Sihvonen & Tervola 2021, 49).

Yleisesti kokemus sosiaaliturvan monimutkaisuudesta on yhteydessä itse yksilön ominaisuuksiin, elämäntilanteeseen, toimintakykyyn ja tarpeisiin (Virrankari, Mattila, Saikku, Sihvonen & Tervola 2021, 48). Ilman sosiaaliturvajärjestelmän tuntemusta, voi se näyttäytyä sekavalta. Sosiaaliturvajärjestelmässä on paljon etuuksia ja tässäkin tutkielmassa ne käytiin läpi vain osittain ja pääpiirteittäin, sillä koko sosiaaliturvan järjestelmän läpikäyminen ei tässä yhteydessä ole tarkoituksenmukaista. Sosiaaliturvan laajuuden vuoksi kokonaiskuvan hahmottaminen voi olla jopa sosiaaliturvaan perehtyneelle haastavaa.

Suomen tämänhetkinen sosiaaliturvajärjestelmä kuitenkin kattaa monipuolisesti eri elämäntilanteet eikä sen laajuus ole sosiaaliturvan ongelma, vaan monimutkaisuus ja erilaisten etuuksien yhteensovittaminen keskenään niin, että ne toimivat tarkoituksenmukaisesti kokonaisuutena. Seuraavassa kappaleessa käydäänkin läpi sosiaaliturvauudistusta sekä sen tavoitteita ja todettuja ongelmakohtia muutoksen tarpeen taustalla.

3. SOSIAALITURVAUUDISTUS JA SEN TAVOITTEET

3.1 Suomen sosiaaliturvauudistus

Sosiaaliturva ja sen monimutkaisuus on ollut pitkään yhteiskunnallisen keskustelun aiheena. Lisäksi sosiaaliturvan muut ongelmallisuudet ovat luoneet painetta Suomen sosiaaliturvajärjestelmän uudistamiselle. Sosiaaliturvan muutospaineen vuoksi Suomessa on alettu valmistelemaan sosiaaliturvauudistusta. Tämä kappale käsittelee pääpiirteittäin sosiaaliturvauudistusta ja mahdollisia sosiaaliturvan uusia järjestämistapoja. Vahvemmin tarkastelu liittyy sosiaaliturvauudistuksen tavoitteisiin.

Sosiaaliturvauudistuksen on asetettu tavoitteet, joita uudistuksella tavoitellaan. Tavoitteiksi on listattu seuraavat viisi asiaa:

1. Ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä
2. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa
3. Työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen
4. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino
5. Tietoisuuden ja tiedon lisääminen sosiaaliturvasta sekä yhteiskunnallisen keskustelun käyminen sosiaaliturvan arvovalinnoista ja periaatteista. (Valtioneuvosto, parlamentaarinen komitea 2023.)

Kun sosiaaliturvauudistuksen tarvetta on lähdetty tarkastelemaan, on nykyisestä sosiaaliturvajärjestelmästä tunnistettu neljä ongelmakohtaa. Ongelmakohtina on 1. sosiaaliturvan monimutkaisuus, 2. ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen, 3. viimesijainen turva, perusturva ja asuminen sekä 4. palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 9.) Yleisesti haasteina voidaan nähdä se, että sosiaaliturvan kustannuksien voidaan ennustaa lisäksi nousevan ihmisten eliniänodotteen noustessa, sillä sosiaaliturvan jatkuvuutta tulee ulottaa yhä vanhemmalle väestölle (Feldstein & Liebman 2002, 1).

Sosiaaliturvan järjestämistä varten on selvitetty eri järjestämistapoja. Selvityksessä työryhmä on selvittänyt järjestämistavan vaihtoehtoina seuraavia: perustulo, yksi perusturvaetus ja perustili. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 10.) Tässä tarkastelussa

tullaan käymään näitä kolmea järjestämistapaa läpi vain pintapuoleisesti eikä tehdä tarkempaa analyysia niiden toiminnasta.

Sosiaaliturvan erilaisten järjestämistapojen taustalta voidaan erottaa neljä erilaista peruseriaa, jotka ovat syyperusteisuus, velvoittavuus, yksilökohtaisuus ja rahoitus. Syyperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että etuuden saaminen edellyttää, jonkin sosiaalisen riskin toteutumista, kuten esimerkiksi työttömyyttä. Velvoittavuus tarkoittaa sitä, että etuuden edellytyksenä on jokin tietty toiminta, kuten aktiivinen työnhaku. Yksilökohtaisuus viittaa siihen, että etuus ei ole perhekohtainen, vaan oikeus ja määrä perustuu yksilön omaan tilanteeseen. Rahoituksessa olennaisia kysymyksiä on muun muassa se, mitkä tahot osallistuvat sosiaaliturvan rahoitukseen sekä kuinka tuloja tasataan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 11.)

Seuraavaksi käydään läpi yksityiskohtaisemmin työryhmän selvittämiä vaihtoehtoisia järjestämistapoja sosiaaliturvalle. Tarkastelussa nostetaan pääpiirteet järjestämistavoista ja mihin niiden toiminta perustuu. Järjestämistavat käydään läpi samalla tavalla, miten niitä työryhmä on niitä teoreettisella tavalla selvityksessään käynyt läpi. Tarkoitus on luoda lyhyt ymmärrys siitä, minkälaisilla erilaisilla järjestämistapoilla on selvitetty, ei suoranaisesti käydä läpi, miten ne toimisivat käytännössä tai syvällisemmin paneuduta siihen, miten ne palvelisivat sosiaaliturvauudistuksen tavoitteita.

3.2 Perustulo

Perustulo perustuu siihen, että se maksetaan ilman erinäistä syytä tai velvoitteita. Perustulon käyttömahdollisuudet on nähty hyvin laajana, mutta Suomessa sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä on puhuttu siitä, että se toimisi korvaajana lähinnä perusturvaetuuksien kohdalla. Perustulo kattaa myös sellaiset henkilöt, joilla ei olisi oikeus mihinkään perusturvaetuuteen nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän mukaisesti, kuten sellaiset työttömät, jotka eivät kuitenkaan erinäisistä syistä täytä edellytyksiä työttömyysetuuden saamiselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 37–38.) Perustulon käyttäminen selkeästi poikkeaisi nykyisen järjestelmän vahvasta syyperusteisuudesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaaliturvan vaihtoehtoisten järjestämistapojen selvityksen mukaan perustulomallina on tarkasteltu perustulona sellaista kaikille 18 vuotta täyttäneille maksettavaa veronalaista ja työmarkkinatuen suuruista etuutta. Ainoastaan eläkeläiset on

suljettu pois perustulon piiristä. Lisäksi selvityksessä on myös toissijaisesti selvitetty matalaa perustuloa, jonka määrä olisi nykyisen opintorahan suuruinen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 37.)

Perustulon lisäksi etuuksista jäisi edelleen rinnakkain perustulon kanssa asumistuki ja toimeentulotuki, joissa perustulo huomioidaan tulona. Lisäksi edelleen lapsilisä, elatustuki, vammaistuet ja hoitotuet jäisivät tämänhetkisen mallin perusteisesti maksettavaksi, niihin oikeutetuille henkilöille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 40.)

Perustulomalli nostaa etuuskustannuksia merkittävästi, jonka vuoksi kustannuksia ehkäisemään on ehdotettu tuloverotuksen merkittävää kiristämistä. Veromuutos toteutettaisiin uudella verolla eli perustuloverolla, jota maksettaisiin palkka-, yrittäjä- ja pääomatuloista, mutta ei etuustuloista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 40.)

3.3 Yksi perusturvaetus

Yhden perusturvaetuuden ideana on se, että perusturvaetus koostuisi useammasta eri etuuden osuudesta, joita henkilön tilanteesta riippuen, henkilö voi saada, joko yhtä tai useampaa eri etuuden osuutta. Kun etuus koostuu eri osuuksista, eri osuuksilla pyritään etuuden tarkoituksenmukaiseen kohdentumiseen sekä tuen riittävyteen. Kuitenkin ongelmallisuutta voi luoda se, että esimerkiksi muiden tulojen ja sosiaalietuuden yhteensovittaminen voi olla haastavaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 43.)

Selvityksessä tarkastelussa mallissa on kaksi toisensa sulkevaa osaa, jotka ovat perusosa ja hoivaosa, joista vain jompaakumpaa on mahdollista saada kerrallaan. Perusosan saamisperusteina on sairaus, työkyvyttömyys, vanhemmuus, työttömyys, opiskelu ja kuntoutus. Hoivaosan saamisperusteena taas on läheisen hoivaaminen. Perusosan ja hoivaosan lisäksi voisi saada osallistumislisää. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 43–44.)

Osallistumislisän tavoitteena on tukea ihmisen osallistumista toimintaan, jolla voidaan edistää ihmisten itsenäistä selviytymistä ja lisäksi olla sellaista, että se olisi hänen omaan elämäntilanteeseensa nähden mielekäästä. Osallistumislisän taustalla on myös periaate, että osallistumiseen tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus henkilöllä sekä osallistumisen tulee jollakin tavalla hyödyttää yhteiskuntaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 48.)

Perusosan tai hoivaosan lisänä tai erillisinä etuuden osina voidaan maksaa asumisosaa, korvausosaa ja turvaosaa. Asumisosaan kuuluu nimensä mukaisesti asumisen tuet.

Korvausosiin kuuluvat lapsilisät, vammaisetuudet, sairausvakuutuskorvaukset ja kulukorvaukset, joita voi saada muun muassa aktiivitoimenpiteiden ajalta. Turvaosa toimisi viimesijaisena tukimuotona, kun ei ole syyperusteista perusosaa ja toimii välttämätön toimeentuloa turvaavana etuuden osana. Turvaosa on tarkoitettu väliaikaiseksi ja viimesijaiseksi tukimuodoksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 44–45.)

3.4 Sosiaalitili

Tarkasteltu sosiaalitilin malli liittyy työttömyyteen, opintoihin ja terveyteen. Ensisijaisesti sosiaalitulilla pyritään muokkaamaan rahoitusta eikä niinkään etuuskien tasoa, ehtoja tai lainsäädäntöä. Sosiaalitilin avulla seurattaisiin henkilöiden etuuskien käyttämistä sekä saatuja työtuloja. Sosiaaliturvajärjestelmän kohderyhmä on rajautunut 18–64-vuotiaisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 50.)

Sosiaalitiliä on perusteltu sillä, että se vähentää kannustinloukkuja ja moraalikatoa. Moraalikato voidaan määritellä lisääntyneeksi riskinotoksi ja sen katsotaan sosiaalitilin tapauksessa vähenevän sen vuoksi, sillä oma etuuskien käyttö vähentää oman tilin varoja. Sosiaalitilin on tarkoituksena kannustaa siihen, että sosiaalietuuskien käyttö vähenisi mahdollisimman pieneksi niiltä osin, että etuuskia käytettäisiin vain oikeasti perusteellisesta syystä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 91.)

3.5 Yhteenveto sosiaaliturvauudistuksesta

Kuten aiemmasta tarkastelusta on huomattavissa, sosiaaliturvauudistuksen valmistelu on hyvin pitkälti vielä teoreettisella tasolla eikä siitä voi vetää sen tarkempia johtopäätöksiä vielä, mihin suuntaan uudistuksella ollaan sosiaaliturvaan viemässä. Tärkeintä sosiaaliturvauudistuksen tässä vaiheessa on tunnistaa tämänhetkisen sosiaaliturvajärjestelmän ongelmakohdat sekä sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet.

Eniten yhteiskunnallista keskustelua on käyty perustulosta, jo ennen sosiaaliturvauudistusta. On myös katsottu, että perustulo voisi poistaa kannustusongelmia sekä köyhyysloukkuja, kun työnteon katsottaisiin olevan kannattava sen taloudellisen kannattavuuden vuoksi (Sallila 2009, 73).

Tämä tutkielma ei niinkään kiinnitä huomiota siihen, minkälainen on ideaali sosiaaliturvauudistus, vaan pyrkii nostamaan esiin sellaisia seikkoja, joita voisi olla oleellista ottaa huomioon yksilöiden hyvinvoinnin osalta, kun uudistusta aletaan enenevässä määrin edistämään käytännön tasolla. Mielestäni on kuitenkin oleellista, että erilaiset mahdolliset järjestämistavat käydään lyhykäisyydessään läpi, jotta uudistuksesta saa monipuolisen kuvan.

4. HYVINVOINTI

4.1 Hyvinvointi käsitteenä

Hyvinvointi on terminä erittäin arkinen ja sen määrittelyminen voi tuntua helpolta ja turhalta. Kuitenkin hyvinvointi voidaan ymmärtää usealla eri tavalla ja siihen vaikuttaa monet eri osa-alueet sekä se on hyvin yksilökohtainen kokemus. Hyvinvointia on pidetty usein päämääränä, kun tavoitellaan kehitystä (Salonen 2010, 11). Yleisissä keskusteluissa hyvinvointia pidetään tavoiteltavana ja positiivisena asiana, jonka vastakohtana on pahoinvointi. Toiminnan, joka aiheuttaa yksilölle hyvinvointia, voidaan katsoa olevan lähtökohtaisesti positiivista.

Kestävä yhteiskunta edellyttää sitä, että sen yhteiskunta on koulutettu, terve ja hyvinvoiva (Kestilä, Karvonen & Aalto 2019, 10). Sosiaaliturvan ja sosiaalisten riskien näkökulmasta muun muassa työttömyys vaikuttaa erityisesti elintason kautta yksilön hyvinvointiin. Työttömyydellä on yleisesti yhteys alhaiseen elintasoon. (Lammi-Taskula 2011.)

Hyvinvoinnin yhtenä aspektina voidaan nostaa esiin taloudellinen hyvinvointi. Taloudellisen hyvinvoinnin katsotaan täyttävän nykyisen elämäntilanteen sekä odotettavissa olevan elämän luomat tarpeet ja vastuut. (O'Connor & Kabadayi 2019, 934.) Sosiaaliturvalla voidaan nähdä olevan yhteys taloudelliseen hyvinvointiin sen toimeentuloa turvaavan roolin vuoksi. Ilman sosiaaliturvan mukaisia etuuksia, nousee ihmisten eriarvioisuus. Tämän vuoksi onkin säädetty lakisääteiset sosiaaliset tulonsiirrot (Lammi-Taskula 2011). Sosiaaliset riskit vaikuttavat vähentävästi yksilön toimeentuloon, sillä sosiaalisten riskien vuoksi yleensä siirrytään ansiotulosta sosiaalietuuksille (Goebel, Haukilahti, Havu, Huotari, Zhang-Lehtinen & Mäenpää 2021, 3).

Sosiaaliala ja sosiaalihuolto on kiinteässä yhteydessä sosiaaliturvaan. Sosiaalialalla tavoitellaan hyvinvointia. Sosiaalialan työssä on eettisten ohjeiden mukaan tavoitteena ihmisten hyvinvoinnin lisääminen (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005, 7). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 1 §:n mukaan sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet, edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa sekä parantaa

yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1-4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Hyvinvoinnin on katsottu suomalaisilla kasvaneen viimeisimpien vuosikymmenien aikana. Kuitenkin esimerkiksi tuloerojen luomat hyvinvointierot ovat verrattain kasvaneet. Erialaisten sosiaalietuuksien varassa elävät henkilöt kokevat enemmän köyhyyttä kuin aiemmin. Taloudellisten vaikeuksien voidaan nähdä kuormittavan arjessa. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13–14.) Köyhyydellä on nähtävissä yhteys syrjäytymisriskiin. Lisäksi köyhyyden on katsottu periytyvän (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 17). Ekologisessa kritiikissä sosiaalipolitiikkaa kohtaan, on kuitenkin nostettu esiin, että hyvinvointivaltio keskittyy liikaa palkkatyön edistämiseen yksilön hyvinvoinnin kustannuksella (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 52).

4.2 Hyvinvoinnin ulottuvuudet

Hyvinvointia voidaan tarkastella ja jaotella useista eri näkökulmista. Hyvinvoinnin voidaan katsoa jakautuvan kolmeen osa-alueeseen, joita on terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 11–12). Hyvinvoinnin voidaan katsoa sisältävän ihmisenä olemisen aineellisen perustan. Tämän lisäksi siihen on katsottu kuuluvan terveys, sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen identiteetti. (Kestilä, Karvonen & Aalto 2019, 96.)

Suomessa Terveys ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan hyvinvointi voidaan määritellä kolmeen eri ulottuvuuteen. Nämä ulottuvuudet ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi. (Thl.fi.)

Tutkielma keskittyy pääosin materiaallisen sekä koetun hyvinvoinnin käsitteeseen. Sosiaaliturvan tuomalla taloudellisella tuella on nähtävissä oleva yhteys materiaalliseen hyvinvointiin. Lisäksi toimeentulon voidaan katsoa vaikuttavan koettuun hyvinvointiin. Terveydellisen hyvinvoinnin tarkastelu jää pääosin pois tämän tutkielman hyvinvoinnin tarkastelusta.

4.3 Yksilön hyvinvointi ja sen mittarit

Koetussa hyvinvoinnin tutkimuksessa hyvinvointia tarkastellaan yksilön elinolojen ja subjektiivisen hyvinvoinnin välisen vuorovaikutuksen kautta. Ihmisen kokemus omasta hyvinvoinnistaan voidaan katsoa muotoutuvan oman kokonaisvaltaisen elämän arvion perusteella, johon vaikuttavat muun muassa ihmisen oma terveys ja toimeentulo. (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 14.) Hyvinvoinnin kokemuksen voi katsoa muodostuvan ihmisen kokemuksista omista hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista (Kestilä, Karvonen & Aalto 2019, 96).

Tämän tutkielman tarkastelu keskittyy nimenomaisesti yksilön hyvinvoinnin tarkasteluun. Hyvinvoinnin tarkastelu voidaan ulottaa yksilön hyvinvoinnin näkökulmaan tai yhteiskunnalliseen näkökulmaan. Kuten edellä on käyty läpi, yksilön hyvinvoinnin käsite perustuu usein yksilön subjektiiviseen kokemukseen, jonka mukaisesti yksilön hyvinvointia ei voida täysin aukottomasti määritellä.

Hyvinvoinnin voidaan myös katsoa riippuvan elinolojen lisäksi yksilön omista mieltymyksistä ja kyvyistä, joita yksilö käyttää pohjana oman hyvinvointinsa toteuttamiselle (Kestilä, Karvonen & Aalto 2019, 96). Hyvinvointia voidaan määrittää myös voimavarojen mukaan, joita ihmisellä voi katsoa olevan oman itsensä toteuttamiseen sekä omien tarpeidensa tyydyttämiseen (Lammi-Taskula 2011). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan koettua hyvinvointia mitataan elämänlaadulla ja elämänlaatuun vaikuttavia tekijöitä ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi, odotukset hyvästä elämästä, omanarvontunto ja mielekäs tekeminen (Thl.fi).

Hyvinvointia ja sen tasoa yhteiskunnallisesti voidaan mitata myös muilla erilaisilla mittareilla. Näitä mittareita ovat muun muassa elintaso ja sosiaalinen turvallisuus. Sosiaalisella turvallisuudella tarkoitetaan sellaisia hyvinvoinnin keskeisten edellytysten jatkuvuutta erilaisten sosiaalisten riskien aktualisoituessa, kuten sairauden, työttömyyden tai muun elämäntilanteellisen muutoksen tapahtuessa yksilön elämässä. (Lammi-Taskula 2011.) Sosiaaliturvan olemassaololla voidaan katsoa olevan sosiaalista turvallisuutta luovaa vaikutusta, kun yksilö on tietoinen erilaisten taloudellisten tukimuotojen olemassaolosta sellaisissa tilanteissa, joissa ei pysty itse omaa toimeentuloaan turvaamaan.

Hyvinvointia on mahdollisuus mitata erilaisten sosiaali-indikaattoreiden avulla. Nämä mittaavat muun muassa turvallisuutta, asuinoloja, kulutusmahdollisuuksia, työllisyysoloja,

osallistumismahdollisuuksia, turvallisuutta, koulutuksen tasoa ja ympäristön laatua. Hyvinvoinnin mittarit voidaan jakaa sekä subjektiivisiin mittareihin, jotka ovat yleisempi hyvinvointia mitattaessa, sekä objektiivisiin mittareihin. (Hagfors & Kajanoja 2010, 115.)

4.4 Sosiaalipolitiikka hyvinvoinnin edistämisen taustalla

Yksilön hyvinvoinnin taustalla vaikuttaa yhteiskunnan tekemät toimet yksilöiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yksi merkittävä yhteiskunnallinen keino hyvinvoinnin tarkasteluun ja lisäämiseen, on sosiaalipolitiikka ja sosiaalipoliittiset keinot. Sosiaalipolitiikan yhtenä tärkeimmistä tehtävistä, voidaan katsoa olevan sen pyrkimys turvata ihmisten hyvinvointia (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 14). Sosiaalipoliittisin keinoin voidaan siis katsoa pyrittävän yksilöiden hyvinvoinnin kasvattamiseen erilaisin keinoin.

Sosiaalipalvelut ja sosiaaliturva voidaan katsoa yhtenä keinona lisätä yksilöiden hyvinvointia. Sosiaalipalveluiden sekä sosiaaliturvan taustalla voidaan nähdä vaikuttavan sosiaalipolitiikka. Sosiaalipolitiikkaan voidaan katsoa kuuluvaksi sellaiset julkisen vallan toimenpiteet ja pyrkimykset, joilla tähdätään kohtuullisen toimentulon takaamiseen, näiden turvaamisen erilaisten sosiaalisten riskien varalta sekä palveluiden saatavuuden varmentamisen. Nämä toimenpiteet katsotaan kohdistuvaksi erilaisilla yhteiskuntaryhmille, perheille sekä yksilöille. (Tuori & Kotkas 2016, 9.) Sosiaalipolitiikka ilmeneekin yhteiskunnan toimina yhteiskunnan yksilöitä kohtaan.

Sosiaalipolitiikan tärkeänä pyrkimyksenä voidaan nähdä riittävän toimeentulon takaaminen työmarkkinoiden ulkopuolella oleville ihmisille. Perusturvaan kuuluvien etuuksia tasoa on kuitenkin kritisoitu liian alhaiseksi, jolloin voidaan kyseenalaistaa se, että onko sosiaalipoliittisilla keinoilla tarpeeksi tehokkaasti pyritty turvaamaan toimeentuloa niiden kohdalla, jotka eivät pysty sitä itse syystä tai toisesta turvaamaan. Yksi indikaatio perusturvan liian matalasta tasosta on se, että yhä useammat joutuvat perustuvaan kuuluvien etuuksien, kuten työttömyysetuuden, sairauspäivärahan, eläkkeiden tai näihin rinnastettavien etuuksien lisäksi, hakemaan viimesijaista etuutta eli toimeentulotukea, jotta tulevat taloudellisesti toimeen riittävällä tasolla (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 88).

Sosiaalipoliittisilla toimilla pyritään yleisesti hyvinvointi- ja terveyserojen pienenemiseen yhteiskunnallisella tasolla. Esimerkiksi tuloerojen pienentämiseen pyritään tuloverotuksen

avulla, jolloin verotuksen määrä kasvaa progressiivisesti tulojen noustessa. (Lammi-Taskula 2011.) Sosiaalipoliittisen suuntauksen on kuitenkin viime vuosikymmeninä voitu katsoa muuttuneet jossakin määrin. Aiemmin yksilön hyvinvointia tavoitteleva sosiaalipoliittikka, jonka olennaisina tavoitteina on ollut muun muassa tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, on siirtynyt yhä enenevässä määrin tavoittelemaan uudenlaisia yhteiskunnallisia tavoitteita, jotka eivät enää ole samalla tavalla sidoksissa yksilön hyvinvoinnin tavoitteluun (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 12).

Sosiaalipoliittikkaan ja sen tavoitteisiin liitetään usein hyvinvointivaltion käsite. Hyvinvointivaltio on yhteiskunnallisessa keskustelussa usein esiin nouseva termi ja se on mahdollista määritellä eri tavoin. Hyvinvointivaltion voi määritellä esimerkiksi institutionaalisen määritelmän mukaisesti, jonka mukaan valtio voidaan lukea hyvinvointivaltioksi, jos valtiossa on lainsäädäntöön perustuvat ja väestön riskit kattavat sosiaaliturvajärjestelmät, joilla turvataan muun muassa lapsuuden, vanhuuden, työttömyyden, sairauden ja työkyvyttömyyden riskejä. Menoperusteisesti hyvinvointivaltio voidaan määritellä niin, että valtio voidaan määrittää hyvinvointivaltioksi, jos puolet sen julkisista menoista kohdennetaan sosiaaliturvaan. (Saari, Taipale & Kainulainen 2013, 29–30.) Hyvinvointivaltion voidaan kuitenkin määrittelytavasta riippumatta pyrkivän lähtökohtaisesti eri keinoin lisäämään yksilöiden hyvinvointia.

Suomalainen hyvinvointivaltio jaottelee usein yksilöt työmarkkina-asemaan perustuen. Sen ongelmana on se, että se jaottelee ihmiset muun muassa tuottavuuden perusteella ja näkee tuottamattomat ihmiset haitakkeina. (Helne, Hirvilammi & Laatu 2012, 55.) Hyvinvointivaltiota voidaan kuitenkin katsoa kannattavan eniten ne henkilöt, jotka sitä eniten tarvitsevat (Forma, Pirttilä, Uusitalo & Kallio 2007, 2). Hyvinvointivaltion rooli hyvinvoinnin luojana ei siis ole täysin ristiriidaton, mutta kuitenkin pääosin se tavoittelee hyvinvoinnin luomista.

Kuten tarkastelusta on huomattavissa, on sosiaalipoliittikalla vahvarooli osana yksilöiden hyvinvointia sekä sosiaaliturvaa. Sosiaalipoliittikalla ja sen keinoilla voidaankin katsoa olevan pyrkimys hyvinvointivaltion ylläpitämiseen. Hyvinvointivaltion ylläpitämisen voidaan katsoa olevan keinona edistää yksilöiden hyvinvointia. Mutta kuten aiempaan hyvinvoinnin käsitettä määriteltessä, ei hyvinvointivaltion ja sosiaalipoliittisten pyrkimysten voida katsoa suoraan takaavan yksilölle hyvinvointia. Hyvinvoinnin kokemuksen omakohtaisuus sekä elämäntilanne- ja yksilösidonnaisuus vaikuttavat tähän merkittävästi.

Seuraavassa kappaleessa käsitelläänkin sitä, miten sosiaaliturvauudistuksella voidaan pyrkiä hyvinvoinnin edistämiseen.

5. SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS HYVINVOINNISTA SOSIAALITURVAUUDISTUKSISSA

5.1 Johdanto

Tutkielma tarkastelee sosiaaliturvauudistusta sekä sen vaikutuksia yksilön hyvinvoinnille. Tarkastelu on toteutettu pitkälti tarkastelemalla Sosiaali- ja terveysministeriön selvitystä sosiaaliturvauudistuksen erilaisista järjestämistavoista sekä tarkastelemalla sosiaaliturvaa ja hyvinvointia järjestelmänä ja käsitteinä kirjallisuuden kautta. Tämän lisäksi olen toteuttanut systemaattisen kirjallisuuskatsauksen, jonka tavoitteena on vahvistaa tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja tarkastella sosiaaliturvauudistuksen hyvinvointiin liittyviä vaikutuksia myös kansainvälisen tarkastelun avulla.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on toteutettu tukemaan aiempaa tarkastelua ja tuomaan tarkasteluun myös kansainvälisen näkökulman. Kirjallisuuskatsauksessa tarkastelen kansainvälisen kirjallisuuden avulla hyvinvoinnin näkökulmia sosiaaliturvauudistuksissa, joko niiden toteutuksissa tai valmisteluissa.

Aluksi käyn läpi sitä, minkälainen systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodina ja lisäksi käyn läpi, miten olen itse kirjallisuuskatsauksen toteuttanut. Käyn läpi katsauksen prosessin ja perustelen tekemäni valinnat. Tämän jälkeen käyn läpi, miten olen analysoinut aineistoa sisällönanalyysiin kuuluvan teemoittelun avulla ja kerron tarkemmin, mikä on teemoittelun merkitys systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessissa. Tämän jälkeen lyhyesti esittelen kirjallisuuskatsaukseen valitsemani artikkelit ja tarkastelen artikkelikohtaisesti hyvinvoinnin näkökulmaa sosiaaliturvauudistuksissa. Lopuksi teen yhteenvedon kirjallisuuskatsauksen tuloksista.

5.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina ja katsauksen toteutus

Kirjallisuuskatsauksen tyyppejä on erilaisia ja ne voidaan yleisesti eritellä kuvailevaksi tai systemaattiseksi kirjallisuuskatsaukseksi tai meta-analyysiksi (Salminen 2011, 6). Tässä tutkielmassa suoritettiin systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen voidaan katsoa olevan eräänlainen tiivistelmä tutkittavissa olevan aihealueen aiempien tutkimusten oleellisesta sisällöstä (Salminen 2011, 9).

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen erityispiirteenä on prosessin tarkka määrittäminen. Lähtökohtana on, että systemaattisen kirjallisuuskatsauksen lähtötila on se, että katsaukselle on asetettu tarkat, järjestelmälliset ja muuttumattomat hakutavat. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on luoda yleistettäviä sekä puolueettomia tarkastelusta saatavia tuloksia. (Vilkka 2023.) Lisäksi kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää rajata aihetta sekä katsaukseen valittavaa kirjallisuutta. Rajausta tehdään muun muassa valitsemalla hyväksymiskriteerit sekä poissulkukriteerit, jotta tarkasteltava aineisto ei kasva liian suureksi. (Metsämuuronen 2006, 37.)

Yleinen systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa käytetty malli on Finkin malli. Mallin vaiheet voidaan jakaa seitsemään eri vaiheeseen, jotka ovat seuraavat:

1. tutkimuskysymyksen asettaminen
2. tietokantojen valinta
3. hakutermien valinta
4. käytännön seulan asettaminen
5. metodologisen seulan asettaminen
6. katsauksen suorittaminen
7. yhteenvedon tekeminen tuloksista. (Salminen 2011, 11.)

Itse lähdin rakentamaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessia pohtimalla tutkimuskysymystä. Tutkielman tutkimuskysymyksiksi olin asettanut kaksi kysymystä:

1. Millä tavoin määritellään yksilön hyvinvointi ja millä tavoin sosiaaliturva vaikuttaa yksilön hyvinvointiin?
2. Millä tavoin sosiaaliturvauudistuksella pyritään edistämään yksilön hyvinvointia sosiaaliturvan näkökulmasta?

Kirjallisuuskatsauksella lähdin etsimään vastauksia jälkimmäiseen kysymykseen. Tarkoituksena on tarkastella kansainvälisen kirjallisuuden avulla yksilön hyvinvointia sosiaaliturvauudistuksissa eli etsiä yleistettävämpää tietoa, joilla pystyy syventämään tutkielman muuta tarkastelua. Muuten tutkielmassa sosiaaliturvan ja yksilön hyvinvoinnin tarkastelu perustuu Suomen tämänhetkisen sosiaaliturvauudistuksen tarkasteluun, joka ei pelkästään tuota sellaista yleistettävää tietoa, jonka perusteella tutkielman tulokset olisivat johdettavissa päteviksi. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus toimii tutkielmassani teoreettista viitekehystä täydentävänä välineenä

Määrittelin kirjallisuuskatsauksen aineistolle hyväksymis- ja poissulkukriteerit. Hyväksymiskriteereiksi asetin englannin kielen, elektronisen aineiston ja aineiston ajalliseksi rajaukseksi asetin vuodet 2000–2023. Englannin kielen asetin hyväksymiskriteeriksi sen vuoksi, että tutkielmaan saadaan kansainvälinen tulokulma. Elektroninen aineisto valitui kriteeriksi sen saavutettavuuden vuoksi. Ajallinen rajaus vuodesta 2000 alkaen perustuu siihen, että halusin aineiston olevan mahdollisimman hyvin sovellettavissa nykytilanteeseen eli halusin aineiston olevan jossain määrin myös ajankohtaista.

Poissulkukriteereiksi tutkielmaan asetin muun kuin englannin kielen, aineiston ennen vuotta 2000 ja fyysisessä muodossa olevan aineiston. Kielellinen vaatimus perustuu siihen, että halusin tarkasteluun kansainvälisen tulokulman, mutta halusin välttää erilliset ymmärtämisen ongelmat muiden kuin englannin kielen kanssa. Aineiston en halunnut olevan liian vanhaa, jolloin sen tuomat näkökulmat eivät olisi liian vanhentuneita. Lopuksi fyysinen aineisto olisi tuottanut erinäisiä haasteita aineiston käytettävyyden kannalta.

Tietokantojen valinnan aloitin tutustumalla erilaisiin tietokantoihin. Lopuksi päädyin tekemään testihakuja kahdesta eri tietokannasta, jotka olivat itselle tutuimpia eli Academic Search Elitestä (Ebsco) ja Sage Journalsista. Testihakujen perusteella päädyin tekemään lopullisen aineistonkeruun Sage Journalsin kautta, sillä Ebscon kautta en saanut hakutuloksia rajatulla hauillani.

Hakutermin kanssa tein erilaisia testihakuja ja useiden vaihtoehtojen kanssa haun tuottama aineistomäärä oli joko liian laaja tai liian suppea. Lopuksi päädyin valitsemaan Sage Journalin tietokantaan hakutermeiksi ”social security reform” ja ”well-being”. Hakua rajasin vielä niin, että ”social security reform”-hakusanan kohdalla rajasin haun niin, että sen piti olla aineistossa avainsanana. Tähän rajaukseen päädyin sen vuoksi, että se rajasi aineiston määrän sellaiseksi, että se oli tehokkaasti analysoitavissa. Lisäksi rajaus perustui siihen, että halusin aineiston liittyvän mahdollisimman laajasti sosiaaliturvauudistuksiin.

Aloitin aineiston läpikäymisen silmäilemällä artikkeleja. Sage Journalin edellä läpikäymäni rajatun haun perusteella hakutuloksina tuli yhteensä 23 artikkelia. Artikkeleita läpi käydessä rajasin vielä tarkasteltavia artikkeleita, sillä perusteella, että otin tarkasteluun mukaan vain ne artikkelit, jotka käsittelivät nimenomaisesti sosiaaliturvauudistusta eikä pelkästään sosiaaliturvaa. Haun perusteella hakutuloksiin tuli myös sellaisia artikkeleita, joiden avainsana oli pelkästään ”social security”, jonka vuoksi tuli artikkeleita rajata niin, että ne

olisivat mahdollisimman soveltuvia tutkimuksen aiheeseen. Lopuksi karsimisen jälkeen systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen valitui artikkeleista yhteensä 16 kappaletta.

5.3 Kirjallisuuskatsauksen valmistelun ja tutkimustulosten analysoiminen teemoittelun avulla

Kirjallisuutta tarkastellaan tässä tutkielmassa sisällönanalyysin avulla. Analyysissa on käytetty apuna teemoittelua. Tarkastelussa kirjallisuudesta on eritelty yksilön hyvinvoinnin teemaan liittyvää tarkastelua. Teemoittelu toimi välineenä sekä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen valmistelussa sekä kriteerien ja hakutermin luomisessa, mutta se oli myös tärkeä välinen artikkelien analysoinnissa, jotta artikkeleista sai teemoittelun avulla nostettua esiin tutkielman aiheeseen oleellisia tuloksia.

Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen osa-alue ja sillä tarkoitetaan yleisesti, että aihealueen tarkastelusta tunnistetaan tietyn teeman mukaisia seikkoja tai järjestellään aihealuetta. Teemoittelulla pyritään selkiyttämään sitä, mikä on tutkimuksen tarkoitus. (Seuri 2020.) Teemat syntyvät osana tutkimusprosessia (Puusa, Juuti & Aaltio 2020). Teemoittelua voidaan yleisesti pitää yhtenä sisällönanalyysimenetelmänä (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Omassa tutkielmassani olen lähtenyt alun perin tarkastelemaan sosiaaliturvauudistusta ja sen vaikutuksia yksilön hyvinvoinnille. Itse hyvinvoinnin ja Suomen sosiaaliturvan tarkastelun perusteella erottelin tutkimuksen teemoiksi teemoittelun avulla hyvinvoinnin ja sosiaaliturvauudistuksen, joita lähdin tarkastelemaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Teemoittelun perusteella aloin etsimään tutkimukseni kannalta olennaisia tuloksia jo valmiina olevasta kirjallisuusaineistoista, joilla pystyn tukemaan tutkielman muun tarkastelun tuloksia.

Teemoittelun avulla päädyin etsimään artikkeleita, jotka käsittelivät sosiaaliturvauudistusta ja etsimään kirjallisuudesta mainintoja hyvinvointiin. Teemoittelun perusteella muotoutuneet tarkastelun tarkoituksena on luoda katsaus siihen, miten hyvinvointi yleisesti näkyy osana sosiaaliturvauudistusta vai näkyykö se ollenkaan. Teemoittelun perusteella päädyin hakemaan osaksi kirjallisuuskatsausta sellaisia sosiaaliturvauudistusta käsitteleviä artikkeleita, joissa käsiteltiin myös hyvinvoinnin teemaa.

5.4 Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen rajauksien ja prosessin perusteella katsaukseen valitui yhteensä 16 kansainvälistä artikkelia, jotka käsittelivät sosiaaliturvauudistuksia sekä hyvinvoinnin näkökulmaa. Artikkelit ovat erilaisia ja niiden tarkastelu kohdentuu useisiin eri maihin. Lisäksi niiden tarkastelun näkökulmat eroavat myös toisistaan.

Tarkasteltavan aineiston yleiskatsauksen luomiseksi olen luonut taulukon, jossa on eriteltyä artikkelin nimi, tekijä sekä artikkelin teema. Yleiskatsauksen tarkoituksena on aineiston esittelyn lisäksi tarkoitus myös tutkimuseettisistä näkökulmista erotella selkeästi ne teokset ja niiden tekijät, joita katsauksessa on käytetty osana tarkastelua.

Artikkeli:	Tekijä:	Artikkelin teema:
Welfare Implications of Uncertain Social Security Reform	Jaeger Nelson	Poliittisen epävarmuuden ja muutosten hyvinvointivaikutukset sekä poliittisen kehityskulun vaikutus yksilön käytökseen.
Recent changes in Latin American welfare states: is there social dumping?	Stephen J. Kay	Eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmän yksityistämisen aiheuttama sosiaalinen polkumyynti ja sen aiheuttamat haasteet.
Barriers to Later Retirement for Men: Physical Challenges of Work and Increases in the Full Retirement Age	Joanne Song McLaughlin & David Neumark	Latinalaisen Amerikan eläkeuudistuksen arvioiminen sosiaalisen polkumyynnin näkökulmasta.
Ode to an invisible woman: The story of qualified adults and partners in Ireland	Mary P Murphy	Sosiaaliturvan luomat haasteet naisille, jotka ovat taloudellisesti riippuvaisia perhesuhteista Irlannissa.

When One size Does not Fit All: Modernizing the Supplemental Security Income Program	Mary C. Daly & Mark Duggan	Yhdysvaltojen sosiaaliturvan SSI-ohjelma ja sen nykyaikaistaminen ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi.
Turkey: reform in social security	Sinem Adar	Turkin vuoden 2006 sosiaaliturvauudistuksen vaikutusten analysointi.
Converging Trends of Social Policy in Europe: Social Security Benefit Reform in the UK, the Netherland and Finland	Minna Van Gerven	Sosiaaliturvajärjestelmien yhtenäistäminen ja lähentäminen Euroopan hyvinvointivaltiossa, jossa lähemmässä tarkastelussa Yhdistyneiden kansakuntien, Alankomaiden ja Suomen sosiaaliturvan uudistukset.
China`s 21st-century welfare reforms	Jane Duckett	Kiinan hyvinvointipolitiikan muutokset ja tulevaisuudennäkymät.
Universal Credit: Simplification or personalisation?	Paul Spicker	Yleisluottojärjestelmän ristiriitaisuus ja haasteet Yhdistyneen kuningaskunnan hyvinvointiuudistuksen valmistelussa.
Brexit and the reform of social security coordination: The UK`s metamorphosis from rule maker to rule maker	Simon Roberts	Ison-Britannian neuvotteluasema EU:n koordinoitiasetukseen liittyen muun muassa sosiaaliturvaan Ison-Britannian erottua EU:sta.
COVID-19 and the temporary transformation of the UK social security system	Richard Machin	Yhdistyneen kuningaskunnan muutokset sosiaaliturvajärjestelmään COVID-19-pandemian

		johdosta ja niiden muutosten vaikutukset.
Retrenchment, Reform, Continuity: Welfare under the Coalition	Declan Gaffney	Yhdistyneen kuningaskunnan työikäisen sosiaaliturvan agendana jatkuvuus, supistaminen ja uudistaminen.
Ownership and Security: Individualised Pensions and Pension Policy in the United Kingdom and the United States	Barbara Waine	Henkilökohtaiset eläkkeet ja eläkepolitiikka Yhdysvalloissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa.
The geography of stupidity: From where do all the bad ideas come?	Danny Dorling	Pohjois-Englannin 1980-luvun taloudellisen taantuman keinojen tarkastelu.
Social Security Policy and Pension Reforms in the Western Balkans	Will Bartlett & Merita Xhumari	Yhtäläisyydet ja eroavaisuudet Länsi-Balkanin maiden eläkejärjestelmien uudistuksissa.
Overview of the Special Issue	Thomas Erhag	Asuinpaikkaperustaisien sosiaaliturvajärjestelmien suhde vapaaseen liikkuvuuteen EU:n lainsäädännön näkökulmasta.

5.5 Kirjallisuuskatsaus hyvinvointiin sosiaaliturvauudistuksen kontekstissa

Kirjallisuuskatsaukseen valitut artikkelit käsittelevät eri tasoisesti ja -laajuisesti sosiaaliturvauudistuksia. Alueelliset tarkastelut artikkeleissa olivat laajoja, sillä artikkelit käsittelevät niin Yhdysvaltojen, Kiinan kuin Euroopan maiden sosiaaliturvauudistuksia. Myöskin tarkastelun näkökulmat erosivat toisistaan, kun osa artikkeleista paneutui

tarkastelemaan sosiaaliturvauudistuksia ja niiden vaikutuksia konkreettisella tasolla kokonaisuuden näkökulmasta, kun taas osa artikkeleista oli rajatumpia.

Seuraavaksi käyn läpi kirjallisuuskatsaukseen valittuja artikkeleita yksi kerrallaan. Tarkastelussa nostan esiin artikkelin aiheen sekä sen, miten hyvinvoinnin näkökulma näkyy artikkelissa vai näkyykö se ollenkaan. Tarkastelun jälkeen yhteenveto kappaleessa käyn läpi, mitkä olivat kantavat näkökulmat hyvinvoinnin kannalta artikkeleissa sekä hyvinvoinnin näkökulmien mahdolliset puutokset.

Nelson (2020) nostaa esiin poliittisen epävarmuuden hyvinvointivaikutuksia. Artikkelin pureutuu siihen, miten sosiaaliturvauudistuksen ennakoiminen vaikuttaa kotitalouksien käyttäytymiseen. Epävarmuustekijöiden, jotka aktualisoituvat kotitalouksille ennen sosiaaliturvauudistuksen täytäntöönpanoa, voidaan katsoa vaikuttavat laajasti taloudelliseen käyttäytymiseen. Epävarmuuden vaikutukset hyvinvointiin ovat myös erilaisia eri sukupolvien kesken. Tarkastelu epävarmuudesta pureutuu tässä asiayhteydessä pääosin siihen, miten kotitaloudet ja yksilöt pystyvät suunnittelemaan omaa taloudellista toimintaa tai muovaamaan omaa taloudellista käyttäytymistään niissä tilanteissa, kun ei ole tarkempaa tietoa siitä, miten sosiaaliturva tulee turvaamaan jatkossa toimeentuloa.

Kay (2001) käsitteli artikkelissa Latinalaisen Amerikan ongelmia eläkeuudistuksen jäljiltä. Eläkeuudistus muutti eläkemaksujen perusteita, joka mahdollistaa sosiaalisen polkumyynnin syntymisen, jolla tarkoitetaan tuotteen alhaista hintaan, kun tuote tuotetaan maassa, jossa esimerkiksi työntekijöiden maksut ovat matalia ja tuotannon kustannukset pysyvät matalampina. Latinalaisen Amerikan eläkeuudistus osaltaan on johtanut siihen, että työnantajien maksutaakka työntekijöistä on pienentynyt, jolloin hyvinvointijärjestelmien kehitys estyy ja sosiaaliturvan taso pysyy matalana tai jopa supistuu aiemmasta, jolloin yksilö ei ole tehokkaasti turvattuna sosiaaliturvajärjestelmässä.

McLaughlin ja Neumark (2017) artikkelissaan nostavat esiin eläkeuudistuksien luomia ongelmia, kun uudistuksella pyritään eläkeiän kasvattamiseen. On huomattu etenkin, jos miehillä on fyysisen työkyvyn haasteita ja he työskentelevät fyysisissä työtehtävissä, voi tämä johtaa usein siihen, että työstä on jättäytyttävä pois ennen virallista eläkeikää. Tällaisilla eläkeuudistuksilla voidaan katsoa olevan siis suora vaikutus hyvinvointiin. Artikkelissa nostettiin esiin myös ikäsyrijintään liittyviä seikkoja, sillä fyysinen työ voi toimia luontaisena alustana ikäsyrijinnälle, sillä iäkkyyys tuo mukanaan haasteita myös fyysiseen toimintakykyyn.

Murphy (2016) käsittelee artikkelissaan Irlannin sosiaaliturvajärjestelmän haasteita ja ristiriitaa, kun puhutaan yksihuoltajista sekä kotitaloutta hoitavista pariskunnan osapuolista. Sosiaaliturvajärjestelmän on katsottu keskittyneet uudistuksessa suhteettoman paljon yksihuoltajien etuuksiin ja se järjestelmä ei ole muovautunut yhdenvertaiseksi eikä huomioi erilaisia tilanteita perheellisten osalta, joilla katsotaan olevan yhteistalous. Perhepoliittiset valinnat luovat muun muassa verotuksen kautta haasteita naisten työllistymiselle ja taloudelliselle itsemääräämiselle, jos puoliso työskentelee. Artikkelin mukaan sosiaaliturvaan liittyviä haasteita parisuhteessa olevilla naisilla on muun muassa epätietoisuus sosiaaliturvasta ja haasteet ottaa selvää etuuksista, jotka ovat sopivia omaan tilanteeseen, jolloin epätietoisuus voidaan nähdä hyvinvointia haastavana tekijänä.

Daly ja Duggan (2019) käsittelee artikkelissaan Yhdysvaltojen SSI-ohjelmaa, jolla turvataan heikossa asemassa olevien toimeentuloa. Ohjelman mukaisesti maksetaan tarveharkintaisia etuuksia muun muassa vammaisille lapsille ja aikuisille sekä vanhuksille. Ohjelmalla on merkittävä rooli kohderyhmän köyhyyden estämisessä ja lieventämisessä. Ohjelman uudistaminen voisi kuitenkin edistää hyvinvointia tehokkaammin köyhyyttä laajemmin estämällä, jos ohjelman omaisuuden huomioimista löyhennettäisiin sekä etuuksien määrää lisättäisiin. Nykyisen ohjelman haasteet on nähty suurilta osin omaisuuden huomioimisen tiukan linjan osalta, jonka vuoksi köyhyysrajoilla eläviä henkilöitä suljetaan kuitenkin pois ohjelman mukaisten etuuksien piiristä.

Adar (2007) artikkelissa nostaa esiin keskustelua Turkin vuoden 2006 sosiaaliturvauudistuksesta. Uudistuksessa merkittävimpiä muutoksia oli rahoituspohjan valtion osuuden suureneminen sekä sosiaaliturvan laajentuminen koskemaan laajempaa osaa yhteiskunnan yksilöistä. Uudistusta on kuitenkin kritisoitu muun muassa sen vuoksi, että sen tavoitteiden on katsottu perustuvan enemmän taloudellisiin näkemyksiin kuin sosiaalisten oikeuksien turvaamiseen. Uudistuksen katsottiin pääosin sivuuttavan yksilön hyvinvoinnin näkökulmat, kun se ei suoranaisesti pyri ehkäisemään merkittäviä yhteiskunnallisia ongelmia, kuten köyhyyttä ja syrjäytymistä. Ongelmaksi on nostettu myöskin järjestelmän tasa-arvoisuuteen liittyvät ongelmat.

Van Gerven (2008) tarkasteli artikkelissaan Yhdistyneen kuningaskunnan, Alankomaiden ja Suomen sosiaaliturvauudistuksia. Tarkastelun perusteella sosiaaliturvauudistuksien tavoitteina oli luoda etuusjärjestelmästäan aiempaa enemmän työperäisimpiä, aktiivointia edistäviä ja yksilökohtaisemmin kohdistetumpia. Kaikkien kolmen maan

sosiaaliturvajärjestelmien tarkastelusta oli huomattavissa työn ja hyvinvoinnin välinen yhteys, jonka perusteella aktivoinnilla työhön ja työnhakuun nähtiin olevan merkittävä rooli sosiaaliturvauudistuksien hyvinvoinnin tavoittelussa.

Duckett (2012) käsittelee artikkelissa Kiinan sosiaaliturvan haasteita erityisesti sen nykyaikaistamisen näkökulmasta. Kiinan sosiaaliturvan ei ole katsottu pyrkivän hyvinvoinnin edistämiseen, vaikka sen merkitys on vähitellen poliittisessa keskustelussa nostanut päätään. Kuitenkin sosiaalista hyvinvointia on sosiaaliturvauudistusten perusteella tuettu 2000-luvulla tarjoamalla yleistä matalan tason perustukea taloudellisena tukimuotona.

Spicker (2012) toteaa artikkelissaan, että sosiaaliturvajärjestelmät ja niihin sisältyvät etuudet ovat usein monimutkaisia. Artikkelissa käydään läpi sitä ristiriitaa, jonka perusteella monimutkainen sosiaaliturva pystyy reagoimaan ihmisten erilaisiin tilanteisiin, mutta on haastavasti navigoitava, kun taas yksinkertainen sosiaaliturvajärjestelmä ei turvaa tehokkaasti kaikkia. Sosiaaliturvauudistukseen Yhdistyneessä kuningaskunnassa esiteltiin Universal Credit, jonka on etuutena tarkoitus olla sekä yksinkertaistettu että henkilökohtaisesti reagoiva, joka on etuutena myöskin tulosidonnainen. Hyvinvoinnin kannalta ongelmalliseksi malli muodostuu, siltä osin, että oikeus etuuteen ja sen suuruus ei ole selkeää ihmisille ja toiseksi se voi luoda köyhyysloukun. Etuuden ei myöskään voida katsoa todistetusti lisäävän työllistymistä, vaikka se onkin katsottu olevan etuuden hyöty. Mallin ei tarkastelun perusteella voida katsoa olevan yksilökohtainen, reagoiva tai tarjoavan henkilökohtaista tukea.

Roberts (2020) käsittelee artikkelissaan Yhdistyneiden kuningaskunnan siirtymävaiheen sosiaaliturvasta, kun Yhdistyneet kuningaskunnat erosivat Euroopan Unionista. Yhdistyneen kuningaskunnan haasteet sosiaaliturvan osalta kohdistuivat muun muassa EU:n aikaisesti vapaan liikkuvuuden oikeuttaan käyttäneisiin, jolla on vaikutusta muun muassa eläkkeisiin ja niiden tasoon. Tarkastelun perusteella eron EU:sta voidaan siis jossain määrin katsoa vaikuttavan negatiivisesti Yhdistyneen kuningaskunnan sosiaaliturvaan.

Machin (2021) tarkastelee COVID-19 pandemian aiheuttamia muutoksia Yhdistyneen kuningaskunnan sosiaaliturvajärjestelmään. Muutoksina oli muun muassa etuuksien tason nousu, mukaan lukien Universal Creditin, sekä esimerkiksi helpotukset etuuksien vaatimuksissa yrittäjien kohdalla. Artikkelissa kritisoidaan sitä, että sosiaaliturvajärjestelmää ei muutettu tarpeeksi, jotta se olisi luonut yksilöille riittävän tuen, eikä se muuttunut järjestelmää pitkäaikaisesti. Kritiikki kohdistuu paljolti siihen, että

väliaikaiset muutokset ovat vähentäneet taloudellista epävarmuutta ja köyhyyttä, jolloin poistuessaan ne haastavat yksilöiden hyvinvointia.

Gaffney (2015) tarkastelee Yhdistyneessä kuningaskunnassa kokoomuksen valmistelemaan sosiaaliturvauudistusta, jonka mukaisesti uudistuksella pyrittiin vammaisten toimeentulon poistamiselle, luomaan osaa etuuksista koskevia kokonaismenojen kattoja ja ottamaan käyttöön Universal Credit. Suunnitelluilla muutoksilla ei ole katsottu olevan tarvittavia keinoja erilaisten yhteiskunnallisten hyvinvointiongelmien taltuttamiseksi, kuten etuuksien alhaiseen tasoon tai tulotasoerojen kasvamiseen työssäkävien ja sosiaalietuuksien saajien välillä.

Waine (2006) käydään läpi yksilöllisiä eläkejärjestelmiä ja niin ongelmallisuutta. Yhdysvalloissa ja Yhdistyneissä kuningaskunnassa eläkejärjestelmässä omaisuus vaikuttaa eläkkeisiin, jonka on katsottu olevan ongelmallista. Omaisuuden vaikutukset eläkkeisiin kohdistuu voimakkaimmin pienituloisiin eläkeläisiin, jonka vuoksi järjestelmiä ei nähdä yhdenvertaisina. Eläkejärjestelmät estävät pienituloisten taloudellisen tilanteen kasvattamista, jolloin esimerkiksi taloudellinen varautuminen voidaan nähdä haasteellisena.

Dorling (2012) käsittelee artikkelissaan Pohjois-Englannin vuoden 1980-luvun poliittisten asiakirjojen sisältöä, jotka julkaistiin 30 vuotta myöhemmin, joista selviää muun muassa sosiaaliturvauudistuksen taustoja. Artikkelissa kritisoidaan sitä, että hyvinvointiin liittyvät uudistukset pyrkivät harvemmin todellisuudessa tavoittelemaan todellista parannusta yksilön kannalta eikä hyvinvoinnin nähdä aina poliittisessa kontekstissa tarkoittavan terveyttä ja onnellisuutta. Voidaan siis nähdä, että sosiaaliturvauudistuksilla tai muilla hyvinvointiuudistuksilla ei aina pyyteettömästi pyritä yksilön hyvinvoinnin tukemiseen.

Barlett ja Xhumari (2007) tarkastelee artikkelissa Länsi-Balkanin maiden eläkejärjestelmien uudistamisia ja sitä, miten eläkeuudistuksilla pyritään vastamaan erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin, kuten korkeaan työttömyysasteeseen, alhaiseen osallistumiseen, syntyvyyden laskuun, väestön ikääntymiseen, vakavaan köyhyteen sekä työikäisen väestön muuttoliikkeeseen. Maissa eläkeuudistusten mukaiset eläkejärjestelmät ovat jaoteltavissa ensimmäisen, toisen ja kolmannen pilarin eläkkeisiin. Ensimmäisen pilarin rahoitus perustuu valtioneläkeosaan, toisen täysin rahastoivaan yksityiseen eläkeosaan ja kolmannen ylimääräiseen yksityiseen vapaaehtoisrahastoon. Eläkeuudistuksilla Länsi-Balkanin maissa pyrittiin lähinnä rahoituspohjan parantamiseen, jolloin hyvinvoinnin näkökulma on jäänyt taka-alalle.

Erhag (2016) pureutuu artikkelissaan EU:n vapaan liikkuvuuden näkökulmaan asuinpaikkaperusteisessa sosiaaliturvassa. EU:n vapaan liikkuvuuden periaate on muovannut EU:n maiden sosiaaliturvaa aiempaan vahvaan asumisperusteiseen sosiaaliturvaan ja eri jäsenvaltiot ovat muuttaneet osittain etuuksia oleskeluperusteisiksi. Suomessa merkittävä muutoksena EU:n vapaaseen liikkuvuuteen liittyen voidaan pitää suhteellisuusperiaatteen varhaista käyttöönottoa kansaneläkejärjestelmään. Muutoksilla on myönteisiä vaikutuksia muun muassa maahanmuuton osalta ja osaltaan yhdenvertaisuuteen.

5.6 Yhteenveto

Hyvinvoinnin käsitteenä tulee artikkeleista vahvasti esiin, sillä sanat ”welfare” ja ”wellbeing/well-being” esiintyvät artikkeleissa yhteensä 347 kertaa. Myös hyvinvoinnista ja niiden tavoitteista keskustellaan artikkeleissa, nostaten esiin erilaisia sosiaalisia ongelmia, joita sosiaaliturvalla tulisi pyrkiä korjaamaan. Artikkelit nostavat esiin sosiaalisina ongelmina muun muassa työttömyyden, matalan aktiivisuuden tason sekä kantavana ongelmana pienituloisuuden ja sen äärimmäisen muodon eli köyhyyden. Voisi siis sanoa, että hyvinvointi ja sen edistäminen nähdään artikkelien mukaan tärkeänä osana sosiaaliturvaa ja etenkin se nähdään päämääränä sosiaaliturvauudistuksia valmistellessa.

Vaikka artikkelit nostavatkin esiin hyvinvoinnin merkityksen osana sosiaaliturvaa, ovat artikkelien nostamat näkemykset lähinnä nostettu kritiikkinä joko jo tehdyille sosiaaliturvauudistuksille tai sitten valmisteilla oleville uudistuksille, kun ne eivät ota hyvinvointia tarpeeksi laajasti huomioon osana uudistusta. Voisi siis sanoa, että sosiaaliturva on hyvin merkittävä tekijä osana hyvinvoinnin luomista, mutta sitä ei tarpeeksi tehokkaasti tunnusteta osana sosiaaliturvauudistuksia kirjallisuuskatsaukseen valiutuneiden artikkeleiden mukaan. Kirjallisuuskatsauksen rajallisuus on kuitenkin johtopäätöstä tehtäessä huomioitava, sillä voidaan olettaa, että katsaus ei sisällä kaikkea relevanttia kirjallisuutta aiheeseen liittyen sekä lisäksi onnistuneiden sosiaaliturvauudistuksien tarkastelu on saattanut jäädä taka-alalle tutkimuksissa. Kirjallisuuskatsauksen johtopäätöksien rajauksena on myöskin tarkasteltavien sosiaaliturvauudistuksien mallien erilaisuus, jonka johtopäätöksien tekeminen on haastavaa.

Kuitenkin mielestäni artikkelit luovat kuvaa siitä, että edelleen 2000-luvulla toteutetuissa sosiaaliturvauudistuksissa on merkittävä painotus rahoituksellisissa kysymyksissä ja etenkin

siinä, kuinka uudistuksista saadaan myös valtiontaloudellisten näkökulmien kannalta mahdollisimman tehokas. Voidaan nähdä, että ideaalisessa ja täysimääräisesti hyvinvointia tukevassa sosiaaliturvajärjestelmässä sosiaalimenot kohoisivat niin korkeaksi, että se ei olisi valtiontaloudellisesti toteutettavissa. Mielestäni mielenkiintoinen huomioi tarkastellessani artikkeleita, tuli siitä, että niissä ei juurikaan pureuduttu ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin eli niihin, millä sosiaaliturvaan varautumista pyrittäisiin vähentämään.

Sosiaaliturvauudistuksissa voidaan nähdä olevan ristiriita sekä yksilön että valtioiden intressien välillä. Sosiaaliturvaa järjestäessä tulisi pyrkiä luomaan sellainen malli, joka tukee yksilöä sosiaalisten riskien kohdatessa, mutta kuitenkin niin, että se on valtiontaloudellisesti kestäväällä tasolla. Ristiriita on suhteellisen voimakas ja tämä ilmenee artikkeleista. Tarkastelusta on kuitenkin huomattava, että länsimaita käsittelevät tarkastelut ovat enemmän keskittyneitä hyvinvoinnin näkökulmaan kuin muut. Tämän voi ajatella johtuvan muun muassa siitä, että länsimaalaisiin valtioihin on nähty usein olevan hyvinvointivaltioita, joissa yksilöiden hyvinvointia tuetaan laajemmin valtion rahoituksella.

Kirjallisuuskatsauksen perustella voidaan siis huomata, että sosiaaliturvauudistuksilla osittain tuetaan yksilöiden hyvinvointia ja tämä näkökulma jossain määrin näkyy uudistuksissa ja niiden valmisteluissa. Mielestäni tarkastelun perusteella ei voida kuitenkaan nähdä hyvinvoinnin tukemisen olevan kantavana teemana tai edes tärkeimpinä tavoitteina useimmissa sosiaaliturvauudistuksissa. Valtion näkökulmasta sosiaaliturvauudistuksissa tulee tehdä arvopunnintaa sen suhteen, että kuinka paljon rahallista panostusta valtio on valmis antamaan siihen, että yksilöiden hyvinvointi tulee tuetuksi sosiaaliturvan keinoin. Valtiot joutuvat punnitsemaan missä määrin sosiaaliset riskit, ovat sellaisia, että niitä lähdetään tehokkaasti kitkemään sosiaaliturvan avulla.

6 SOSIAALITURVA, SOSIAALITURVAUUDISTUS JA HYVINVOINTI

6.1. Sosiaaliturva ja hyvinvointi

Sosiaaliturvajärjestelmän voidaan katsoa nykymuodossaan olevan monelta eri kannalta ongelmallinen hyvinvoinnin näkökulmasta. Sosiaaliturvan voidaan katsoa moneltakin osin pyrkivän hyvinvoinnin edistämiseen yhteiskunnallisin keinoin. Kuten aiemmin käsiteltiin, sosiaaliturvan ja hyvinvoinnin edistämisen taustalla vaikuttaa vahvasti sosiaalipolitiikka. Sosiaalipolitiikan katsottiin vahvasti pyrkivän hyvinvoinnin edistämiseen. Hyvinvoinnin kokemus on aina yksilökohtainen, mutta pyrittäessä yhteiskunnallisella tasolla yksilöiden hyvinvointiin, ei yksilökohtaisia hyvinvoinnin osa-alueita voida ottaa tehokkaasti huomioon. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteiskunnallisella tasolla, kun hyvinvointia tavoitellaan, ei ole mahdollista päästä koko väestöä koskevaan absoluuttiseen hyvinvointiin. Tämä pätee myös sosiaaliturvauudistuksen kohdalla, joka tulee ottaa tarkastelussa huomioon.

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä yksikään tarkasteltavista sosiaaliturvan järjestämisen malleista ei ole täysin toimiva eikä niiden voida katsoa korjaavan nykyisen sosiaaliturvan ongelmia (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023, 94). Voidaankin huomata, että sosiaaliturvauudistusta valmisteltaessa haasteena tulee olemaan se, että nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän haasteet ja ongelmat on vaikea korjata niin, että järjestelmä pysyy toimivana. Tämän vuoksi mielestäni on tärkeää pitää mielessä sosiaaliturvauudistusta tarkasteltaessa, että sellaista mallia, joka ottaa kaikki yksilöt ja heidän yksilölliset tarpeensa, on mahdotonta luoda eikä täydelliseen hyvinvoinnin tavoitteluun ole mahdollista edes pyrkiä, saati saavuttaa.

Kansainvälisen tarkastelun perusteella usein sosiaaliturvauudistuksissa tai niitä valmisteltaessa, voi yksilön hyvinvoinnin näkökulmat peittyä taloudellisen tehokkuuden tavoittelun alle. Valtioiden tulee sosiaaliturvauudistusta valmisteltaessa kiinnittää huomioita sosiaaliturvan kustannuksiin eli siihen, että järjestelmä on valtiontaloudellisesti kestävä. Kirjallisuuskatsauksen tarkastelun perusteella useiden maiden sosiaaliturvauudistuksia on kritisoitu juuri siitä syystä, että se huomioi tarpeeksi sosiaaliturvan yksilöllisiä vaikutuksia. Tämän takia mielestäni yksilön hyvinvoinnin tulokulma on tärkeää ottaa mukaan tarkasteltaessa Suomen sosiaaliturvauudistusta.

Kirjallisuuskatsauksen artikkeleissa sosiaaliturvan tarkastelu sijoittui hyvin erilaisiin maihin. Osa tarkastelusta sijoittui niin sanottuihin länsimaisiin hyvinvointivaltioihin, kun

toiset taas selkeästi hyvin erilaisiin maihin, joissa hyvinvointivaltion käsitettä ei juurikaan omassa toiminnassa tunneta. Tämän perusteella on huomioitava, että osassa artikkeleista kritisoidaan sosiaaliturvan riittämätöntä yksilön hyvinvoinnin huomioimista, voi tämä pitkälti johtua siitä, että kyseisen maan sosiaaliturvajärjestelmä ja laajemmin sosiaalipolitiikka, ovat hyvin erilaisella pohjalla kuin Suomen kaltaisessa, vahvasti hyvinvointivaltioksi miellettyssä maassa.

Olen jakanut tutkielmaan oman tarkastelun perusteella käsittelykappaleen tarkastelemaan sosiaaliturvan ongelmakohtia yksilön hyvinvoinnin näkökulmasta erillisiin osa-alueisiin, joita käsitellään omissa käsittelyluvuissaan. Tämä jaottelu perustuu kirjallisuuden sekä Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän selvityksen perusteella nousseisiin näkemyksiin. Käsittelykappaleita on neljä ja niissä tarkastellaan lähemmin sosiaaliturvan monimutkaisuutta, etuuksien yhteensopivuutta, taloudellisen turvan tasoa ja aktiivisen toiminnan tukemista.

Käsittelykappaleissa käydään läpi erilaisten sosiaaliturvan nykyisen järjestelmän luomia ongelmia yksilön hyvinvoinnille. Tämän jälkeen pohditaan niitä mahdollisia keinoja, jolla hyvinvoinnille haitallisia tekijöitä voitaisiin sosiaaliturvan kohdalla korjata. Tarkastelussa käydään myös läpi sitä, miten sosiaaliturvauudistuksen tavoitteilla pyritään vaikuttamaan näihin ongelmakohtiin. Lisäksi soveltuvin osin tarkastellaan, miten selvityksessä olevien sosiaaliturvan mallien voidaan katsoa tukevan hyvinvoinnin edistämistä ongelmakohdissa.

6.2 Monimutkaisuus

Monimutkaisuus nostettiin esiin yhtenä tämänhetkisen sosiaaliturvan ongelmakohdista. Lisäksi sosiaaliturvauudistuksen ensimmäisenä tavoitteena on ”*Ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä*”. Sosiaaliturvan monimutkaisuus on myös yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa esiin nouseva ja tunnistettavissa oleva näkemys, jonka vuoksi sen voidaankin katsoa olevan sosiaaliturvan yksi isoimmista ongelmakohdista. Sosiaaliturvan monimutkaisuuden aspekti tunnistettiin myöskin kansainvälisessä kirjallisuudessa, joten sosiaaliturvan monimutkaisuus ei ole pelkkä kansallinen ongelma, vaan laajempi ilmiö sosiaaliturvan alalla.

Monimutkaisuuden voidaan katsoa vaikuttavan myös hyvinvointiin. Kuten jo aiemmasta käsittelystä on noussut esiin, hyvinvoinnin kokemus rakentuu yksilökohtaisesti. Esimerkiksi

kokemus siitä, onko sosiaaliturva monimutkainen, perustuu lähtökohtaisesti yksilön ominaisuuksiin, tarpeisiin, elämäntilanteeseen sekä toimintakykyyn. Oleellisia tekijöitä tässä ovat muun muassa asiointitaidot esimerkiksi verkkopalveluissa sekä se, että minkälainen on yksilön tuntemus sosiaaliturvajärjestelmään ja siihen kohdistuvaan lainsäädäntöön. (Virrankari, Mattila, Saikku, Sihvonen ja Tervola 2021, 48.) Monimutkaisuuden ja epävarmuuden katsottiin myös vaikuttavan yksilön käyttäytymiseen (Nelson 2020).

Sosiaaliturvan monimutkaisuuden voi siis nähdä vaikuttavan etenkin niihin, joilla on jonkinlaisia haasteita esimerkiksi verkkoasioinnissa tai tiedonhaussa. Esimerkiksi iäkkäämmillä henkilöillä on keskimäärin enemmän haasteita verkon kautta tapahtuvassa viranomaisasioiden hoitamisessa sekä maahanmuuttajilla voi olla haasteita sosiaaliturvan tuntemuksen tai selvittämisen kanssa, jos heillä ei ole asian selvittämiseksi tai hoitamiseksi tarvittavaa kielitaitoa.

Verkkoasiointia haastaa myös esimerkiksi digitaalinen transformaatio, joka on vaikuttanut omalta osaltaan myös sosiaaliturvaan. Digitaalisella transformaatiolla tarkoitetaan sellaista muutosta organisaation toimintaan ja toimintaympäristöön, jossa toiminta digitalisoituu (Palomäki & Hyyryläinen 2022, 150–151). Digitaalinen transformaatio näkyy erityisesti sosiaaliturvan toimijoiden toiminnan kautta niin, että eri toimijat ja viranomaiset muuttavat toimintaansa yhä enenevässä määrin tapahtuvan digitaalisessa muodossa. Esimerkiksi Kelan asiakaspalvelussa siirryttiin toimimaan verkko- ja etäpalvelupainotteiseksi koronapandemian myötä (Kelan toimintakertomus 2020, 9–11). Palveluiden siirtyminen digitaalisemmaksi voi lisätä osassa sosiaaliturvan asiakkaita monimutkaisuuden tunnetta, jos tieto sosiaaliturvaan liittyvistä asioista ei ole saatavilla heille sopivassa muodossa.

Toimeentulon vaikutus hyvinvointiin on todennettu. Sen vaikutus voi olla moniulotteinen, esimerkiksi se voi vaikuttaa sekä omaan kokonaisvaltaiseen elämän arvioon sekä siihen, miten yksilö pystyy toteuttamaan itseään ja tyydyttämään tarpeitaan. Sosiaaliturvan monimutkaisuuden voidaan ajatella vaikuttavan esimerkiksi siihen, että etuuksia joihin yksilöllä voisi olla oikeus, jää hakematta, sillä etuuksien ja niiden edellytysten selvittäminen voi olla haastavaa. Irlannissa parisuhteessa olevat puoliset kokivat epävarmuutta heille kuuluvista etuuksista ja yleisesti sosiaaliturvajärjestelmän ymmärtäminen koettiin haastavaksi (Murphy 2016).

Sosiaalinen turvallisuus katsotaan yhdeksi hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi. Sosiaaliseen turvallisuuteen voidaan katsoa vaikuttavan sen, onko yksilö tietoinen niistä taloudellista tukimuodoista, joihin hän voisi olla oikeutta sosiaalisen riskin aktualisoituessa. Jos yksilö ei ole tietoinen siitä, onko hän oikeutettu sosiaalietuuteen omassa elämäntilanteessa, jossa toimeentulo on muuten uhattuna, voi sillä olla negatiivista vaikutusta yksilön hyvinvoinnin kokemukseen.

Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön tekemässä selvityksessä, kaikki kolme tarkasteltua mallia itsessään toimisivat sosiaaliturvan selkeyttäjänä, sillä niiden perusteella erilliset sosiaalietuudet joko poistettaisiin tai sitten niitä yhdistettäisiin. Tämän vuoksi selvityksessä mukana olleet mallit pystyisivät ainakin osittain yksinkertaistamaan sosiaaliturvaa aiempaan järjestelmään nähden, jolloin niiden voisi ajatella täyttävän sosiaaliturvauudistuksen tavoitteen sosiaaliturvan selkeyttämisestä, ainakin teoreettisella tasolla.

6.3 Etuuksien yhteensopivuus eri tilanteissa

Sosiaaliturvan ja eri etuuksien yhteensovittaminen voidaan kokea nykyisessä sosiaaliturvan järjestelmässä hankalaksi. Etenkin etuuksilta toiselle siirtyminen voidaan nähdä vaivalloisena ja etuuksien ajoittaiset pitkät käsittelyajat voivat haastaa yksilöiden toimeentuloa, jos etuuspäätöstä joutuu odottamaan pidempään. Lisäksi viimesijaisena etuutena toimeentulotuki ei aina pysty vastamaan kaikkien toimeentulon tarpeisiin muun muassa sen vuoksi, että toimeentulotuessa esimerkiksi yksilöllä olevat säästöt luetaan käytettävissä oleviksi tuloiksi.

Etuuksien yhteensopivuuden ja joustamattomuuden haasteet näkyvät hyvinvoinnissa etenkin epätietoisuuden kautta sekä taloudellisten ongelmien kautta.

Sosiaaliturvauudistuksen ensimmäisenä oleva tavoite ”*ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä*” pyrkii myös osalta tämän ongelmakokonaisuuden korjaamiseen. Myös kaikki selvityksessä olleet sosiaaliturvan mallit pyrkivät poistamaan turhia siirtymiä etuuksilta toisille ja näin ollen vähentävät osaltaan etuuksien väliinpuotoamisen riskiä sekä väliaikaisia taloudellisia riskejä etuuspäätöksiä odottaessa. Perustulon ja sosiaalitulien malleissa erilliset sosiaalietuudet pyritään poistamaan sekä yhden

perusturvaetuuden mallissa etuuksia ja niiden osia pyritään yhdistelemään yhdeksi kokonaisuudeksi.

Useamassa kirjallisuuskatsauksen artikkelissa kritisoitiin Universal Credit-mallia, joka otettiin Yhdistyneessä kuningaskunnassa käyttöön, jonka piti yksinkertaistaa sosiaaliturvaa, mutta olla myöskin yksilökohtainen. Tarkastelun perusteella kuitenkin todettiin, että etuus ei pysty samaan aikaan toteuttamaan molempia. (Spicker 2012.) Tästä voi päätellä, että kaikkien tilanteeseen sopivaa sekä etuuksien yhteensopivuutta tehokkaasti tukevaa mallia voi olla haastavaa luoda.

Yhtenä tavoitteena sosiaaliturvauudistuksessa oli ”*sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa*”. Tämänhetkinen sosiaaliturvajärjestelmä on osittain heikko turvaamaan tehokkaasti sosiaalisten riskien kohdatessa, sillä etuuspäätöksiä saattaa joutua odottamaan välillä pitkäänkin, kun edellytyksiä etuuden saamiselle tutkitaan. Sosiaalinen turvallisuus hyvinvoinnin osa-alueista voi olla uhattuna, jos taloudellisen tuen saamisessa kohtaa viivästyksiä. Yleisesti tällaisiin tilanteisiin tarkoitettu toimeentulotuki on omalta osaltaan joustamaton tietynlaisissa toimeentulon ongelmissa.

Myös sosiaaliturvajärjestelmän tunteminen ja sosiaaliturvan monimutkaisuus heijastuvat etuuksien yhteensopivuuteen. Yhtä lailla sosiaaliturvan haasteellisuus sen monimutkaisuuden osalta heijastuu etuuksien yhteensovittamiseen. Etuuksien yhteensovittaminen todennäköisesti helpottuisi sosiaaliturvauudistuksissa selvitettyjen mallien avulla, sillä mallit toimivat pitkälti sosiaaliturvan yksinkertaistajina.

6.4 Taloudellisen turvan taso

Kuten perustuslain 19 §:ssä sanotaan, jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Pykälän 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Vaikka lailla on taattu perustoimeentulo jokaiselle, on perusturvan tasoa kritisoitu. Perusturvan taso ole pysynyt samassa tahdissa ansiotulon kehityksen sekä elinkustannusten kallistuessa (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 88). Voidaankin siis pohtia sitä, että onko

nykyisen perustoimeentuloturvan taso riittävä? Myös kansainvälisessä tarkastelussa useiden eri maiden sosiaaliturvan tasoa on kritisoitu riittämättömäksi sekä sellaiseksi, joka mahdollistaa köyhyyden ja köyhyysrajalla elämisen.

Nykyisessä sosiaaliturvajärjestelmässä viimesijaista toimeentuloturvaa tarjoaa toimeentulotuki. Kuten jo aiemmin tutkielmassa on käyty läpi, toimeentulotuki turvaa yksilöiden ja perheiden toimeentuloa sellaisessa tilanteessa, kun yksilö tai perhe ei ole oikeutettu ensisijaisiin toimeentuloa turvaaviin etuuksiin tai tulomuotoihin. Toimeentulotuki on tarkoitettu lyhytaikaiseksi ja tilapäiseksi etuudeksi, jota ei ole tarkoituksena saada pitkäaikaisesti. Kuitenkin nykyinen sosiaaliturvan taso on sellainen, että perustoimeentulon piirissä olevat henkilöt joutuvat hakemaan ensisijaisten etuuksien lisäksi myös toimeentulotukea (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 88). Voidaanko sosiaaliturvan tasoa pitää riittävänä, jos se pakottaa hakemaan viimesijaista etuutta?

Toimeentulon riittävyydellä ja köyhyydellä katsotaan olevan selkeä yhteys hyvinvointiin. Sosiaalietuuksilla elävien on katsottu kokevan enemmän köyhyyttä kuin muiden. Lisäksi taloudelliset vaikeudet nähdään kuormittavina arjessa (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13–14). Toimeentulotuen määrä on lähtökohtaisesti matalampi kuin muut täysmääräiset sosiaalietuudet, jonka vuoksi köyhyyden voidaan olettaa olevan yleisempää kuin muiden etuuksien saajilla. Sosiaaliturvauudistuksen kohdalla voisikin olla tärkeää pohtia mahdollisen perusturvan tasoa, jos sillä estettäisiin tietyn ryhmän viimesijaisen etuuden käyttäminen.

Taloudellisesti heikko asema lisää myös syrjäytymisen riskiä. Lisäksi, että köyhyys vaikuttaa merkittävästi yksilöön ja yksilön hyvinvointiin, on köyhyyden myös todettu olevan periytyvää. Syrjäytymisriski ja köyhyyden periytyminen eivät ole pelkästään yksilölle haitallisia, vaan niiden voidaan nähdä vaikuttavan myös vahvasti yhteiskunnallisella tasolla.

Sosiaaliturvauudistuksen kohdalla oleellista on tarkastella perusturvan tasoa ja sitä onko se riittävä. Yhden perusturvaetuuden malli oli pidetty lähimpänä tämänhetkistä sosiaaliturvajärjestelmää ja toimeentulotuki oli pidetty osana sosiaaliturvan mallia. Tämän mallin osalta on oleellista yrittää siirtää yksilöt vielä vahvemmin ensisijaisen etuuden piiriin ja määritellä etuus sellaisen suuruiseksi, että oikeus viimesijaiseen toimeentulotukeen olisi aiempaa poikkeuksellisempaa. Perustulon ja sosiaalitilin selvityksen perusteella nousee kysymys, onko viimesijainen sosiaalietuus tarpeellinen, jos perusturvan taso on muuten riittävä?

6.5 Aktiivisen toiminnan tukeminen

Sosiaaliturvauudistuksen yhtenä tavoitteena oli ”*työllisyyden, yrittäjyyden, aktiivisuuden, omatoimisuuden, osallisuuden ja elinikäisen oppimisen tukeminen*”. Yksilön hyvinvointia voidaan tukea sillä, että yksilölle luodaan tosiasialliset mahdollisuudet toteuttaa omia tarpeitaan ja mieltymyksiä. Itsensä kehittämisen ja erilaisten toimintojen tukeminen voidaan nähdä hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Suomessa sekä muissa Euroopan maissa aktiivisuuden edistämistä on jo aiemmin pidetty tavoiteltavana osana sosiaaliturvaa (Van Gerven 2008).

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on kankea esimerkiksi ansiotyön ja sosiaalietuuksien yhdistämiselle. Yleisesti ottaen työttömyysetuutta saataessa työntekoa rajoitetaan ansiotulojen saamisen kautta. Työttömyysturvalain 4 luvun 1 §:ssä luodaan edellytykset sovitellulle työttömyysetuudelle, jonka mukaan soviteltuun työttömyysetuuteen on oikeutettu henkilö, joka on osa-aikaisessa työssä tai siihen rinnastettavassa tilanteessa, jossa henkilö ei tee yli kaksi viikkoa kestävästä kokoaikatyötä. Sovitellussa työttömyysetuudessa työttömyysetuuden määrä lasketaan työttömyysturvalain 4 luvun 5 §:n mukaan niin, että etuus ja 50 saadun tulon siitä osasta, joka ylittää suojaosan, voivat sovittelujakson aikana yhteensä nousta määrään joka etuutena muutoin olisi voitu maksaa. Suojaosan määrä on 300 euroa kuukauden sovittelujakson aikana tai 279 euroa neljän peräkkäisen kalenteriviikon sovittelujakson aikana.

On huomattavissa, että esimerkiksi työttömyysetuudessa suojaosan määrä ilman, että ansiotulot vähentävät etuuden määrää, on pieni eikä se suoranaisesti kannusta ansiotyön tekemiseen etuutta saadessa. Toimeentulotuessa tehdään toimeentulotukilain 11 §:n mukaisesti ansiotulovähennys, joka pykälän mukaan tarkoittaa, että tulonsaajan ansiotuloista jätetään ottamatta huomioon 150 euroa kuukaudessa.

Sosiaaliturvan kohdalla on puhuttu kannustinloukuista, jolla tarkoitetaan sitä, että etuuksien taso ja yhteensovittaminen esimerkiksi ansiotyön osalta ei ole kannattavaa. Kannustinloukkujen poistaminen voi olla haastavaa sillä, esimerkiksi tehokkaimmat keinot työnteon kannustamiseksi on joko työtulojen kasvattaminen tai sosiaalietuuksien tason heikentäminen. Tämä johtaisi suhteellisesti suurempiin tuloeroihin väestön välillä. (Sallila 2009, 74.) Tuloerojen kasvaminen väestön välillä sekä sosiaalietuuksien tason pienentäminen johtavat yksilön hyvinvoinnin vaarantumiseen.

Työllisyyden voidaan katsoa olevan merkittävä tekijä yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 52). Tämän vuoksi työllistymistä ja työntekemistä olisi hyvä tukea myös sosiaaliturvan keinoin. Muun muassa perustulo ja sosiaalitili ovat omalta osaltaan joustavampia työnteekoon, opiskeluun sekä muuhun vastaavaan toimintaan kuin nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä.

6.6 Yhteenveto

Kuten aiemmasta tarkastelusta selviää, on sosiaaliturvan yhteys yksilön hyvinvointiin vahva. Sosiaaliturvalla on monialaisia vaikutuksia, jotka omilta osiltaan on yhteydessä yksilöiden hyvinvointiin ja hyvinvoinnin kokemukseen. Hyvinvoinnin vaikutukset voidaan nähdä pitkälti yksilökohtaisina, joka haastaa tarkastelua isommassa kuvassa. Sosiaaliturvajärjestelmän massiivisuus ja sen ulottuminen jokaiseen Suomen kansalaiseen jossakin elämänvaiheessa luo haastetta sosiaaliturvan muotoilemiseksi sellaiseksi malliksi, jolla voidaan tukea mahdollisimman monia yksilöitä mahdollisimman tehokkaasti.

Erityisesti sosiaaliturvan monimutkaisuudella on nähtävissä suuri vaikutus hyvinvointiin. Sosiaaliturvan monimutkaisuus on yleisesti tunnistettu sosiaaliturvan ongelma, jonka lisäksi se on tunnistettu merkittävänä ongelma-kohtana sosiaaliturvauudistusta valmisteltaessa. Sosiaaliturvauudistuksen erilaisia järjestämistapoja selvitetessä voidaan nähdä painotus erityisesti sosiaaliturvan monimutkaisuuden korjaamiselle. Toiseksi sosiaaliturvauudistuksen erilaisilla järjestämistavoilla voidaan katsoa olevan vahva pyrkimys yksilöiden aktiivisuuden tukemiseen.

Sosiaaliturvan tasoa ei ole pohdittu sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa juurikaan. Sosiaaliturvan tasoa on kritisoitu paljon, jonka lisäksi taloudellisen tilanteen vaikutus hyvinvointiin on merkittävä. Taloudellisen turvan mahdollinen riittämättömyys suurentaa riskejä hyvinvointia heikentäville ilmiöille, kuten köyhyydelle sekä syrjäytymiselle. Kokisinkin tärkeäksi pohtia sosiaaliturvan tasoa sosiaaliturvauudistuksen myöhemmässä selvitysvaiheessa, jos halutaan ottaa myös yksilön hyvinvoinnin näkökulma vielä vahvemmin huomioon sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa.

Mielestäni sosiaaliturvauudistus on selkeästi tavoitteidensa ja muiden selvitysten perusteella ottamassa vahvempaa otetta yksilöiden hyvinvointiin, kun tämänhetkinen sosiaaliturvajärjestelmä. Voisi siis ajatella suuntauksen olevan oikea

sosiaaliturvauudistuksessa. Sosiaaliturvauudistuksen päätavoite kuitenkin on luoda eri näkökulmista toimivampi sosiaaliturva Suomeen. Lisäksi se tosiasiallisesti pyrkii uudistamaan sosiaaliturvaa paremmaksi nimenomaisesti yksilön näkökulmasta. Sosiaaliturvauudistuksen selvitystyö Suomessa on selkeästi ottanut enemmän yksilön hyvinvoinnin näkökulmaa, kuin mitä kansainvälisesti 2000-luvulla on tehty, joka kirjallisuuden perusteella on positiivinen suuntaus. Kansainvälisessä katsauksessa on kuitenkin otettava huomioon sen rajoite, sillä kirjallisuuskatsauksessa hyvinvointia tarkasteltiin hyvin erilaisissa maissa, jossa pohja sosiaaliturvalla on hyvin erilaisella tasolla kuin Suomessa.

Mielestäni on tärkeää kuitenkin nostaa esiin sosiaaliturvan yhteiskunnalliset vaikutukset. Sosiaaliturva ei vaikuta pelkästään yksilöihin, vaan myös isommassa kuvassa koko yhteiskuntaan. Sosiaaliturva vaikuttaa muun muassa valtiontaloudellisesti yhteiskuntaan. Erityisesti tämänhetkinen hallitus on kaavailemassa nykyiseen sosiaaliturvaan heikennyksiä sen tasoon, joka tulee varmasti myös omalta osaltaan vaikuttamaan sosiaaliturvauudistuksen muovautumiseen (Yle.fi).

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomen sosiaaliturva on tällä hetkellä vahvan muutospaineen alla. Sosiaaliturvaan kaavaillaan koko järjestelmän uudistavaa uudistusta, joka on vielä hyvin keskeneräisenä valmistelun alla. Samaan aikaan tämänhetkinen Petteri Orvon hallitus suunnittelee merkittäviä leikkauksia nykyisen sosiaaliturvan tasoon. Nyt suunnitellut leikkaukset eivät ole liitoksissa sosiaaliturvauudistukseen, mutta niiden luomaa sosiaaliturvan suuntausta ei voida täysin sivuuttaa keskusteltaessa sosiaaliturvan tulevaisuudesta.

Kuten tutkielmassa on käyty läpi, oikeus sosiaaliturvaan turvataan perustuslailla. Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Pykälän 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä koetaan monilta osin monimutkaiseksi ja sokkeloiseksi. Sosiaaliturvajärjestelmään kuuluu lukuisia erilaisia etuuksia, jonka vuoksi sosiaaliturva on todella laaja kokonaisuus. Sosiaaliturvaan liittyvää kirjallisuutta, ohjeita ja lainsäädäntöä on myös runsaasti, jolloin sosiaaliturvaan perehtyminen on haastavaa ja työlästä. Lisäksi yksilöiden omat tarpeet, toimintakyvyt ja elämäntilanteet vaikuttavat monimutkaisuuden kokemukseen.

Tämänhetkisen järjestelmän voidaan monimutkaisuudestaan huolimatta katsoa suhteellisen tehokkaasti turvaavan sosiaalisten riskien varalta. Nykyinen järjestelmä toteuttaa perustuslaillista oikeutta sosiaaliturvaan, mutta se lähtökohtaisesti on vielä merkki toimivasta järjestelmästä. Isona ongelmana sosiaaliturvassa voidaan nähdä se, että yhä enenevässä määrin turvaudutaan viimesijaiseen toimeentuloturvan muotoon eli toimeentulotukeen. Varsinkin pitkäaikaisten toimeentulotuen saajien määrä on vähitellen noussut, joka on vastoin toimeentulotuen alkuperäistä tarkoitusta toimia tilapäisenä ja lyhytaikaisena etuutena, jolla turvataan tilapäisiä toimeentulon haasteita.

Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteiden mukaan sosiaaliturvan suuntauksena on toimivampi, vähemmän monimutkainen, aktiivisuutta tukeva, oikeudenmukainen ja toimeentuloa sosiaalisten riskien kohdatessa turvaava järjestelmä. Tavoitteet perustuvat nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän tunnistettuihin ongelmakohtiin, joita oli sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuus, ansiotyön ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen, viimesijainen turva sekä

palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen. Sosiaaliturvauudistus pyrkii merkittävän kokoiseen yhteiskunnallisen järjestelmän uudistamiseen ja se toimii hyvänä jatkeena vihdoin valmistuneelle sosiaali- ja terveystalouden uudistukselle.

Sosiaaliturvauudistus on todella merkittävän kokoluokan uudistus, jonka järjestäminen vaatii merkittävän määrän selvitystyötä. Sosiaaliturvalla on suuria vaikutuksia sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasolla, jonka takia se on kompleksinen uudistus. Sosiaaliturvauudistuksen intressien ristiriidassa voidaan katsoa olevan sekä yhteiskunnalliset että yksilöiden tavoitteet. Yhteiskunnallisesti sosiaaliturvauudistuksen tavoitellaan olevan lähtökohtaisesti mahdollisimman kustannustehokas. Yksilöiden näkökulmasta sosiaaliturvan tavoitteet ovat monimuotoisia, mutta yksilöiden osalta toiveena on yleisesti se, että sosiaaliturva toteuttaa omaa perustuslaillista tehtäväänsä mahdollisimman tehokkaasti.

Kansainvälisessä tarkastelussa sosiaaliturvauudistuksissa usein yhteiskunnalliset tavoitteet ovat olleet etusijalla yksilön tavoitteisiin nähden. Kansainvälisesti sosiaaliturvauudistuksien parissa oli yllättävän vähäisesti otettu huomioon yksilön hyvinvoinnin näkökulma. Länsimaalaisten maiden sosiaaliturvauudistuksissa yksilön hyvinvoinnin näkökulma oli kuitenkin vahvemmin edustettuna.

Kirjallisuuskatsauksen haasteena luoda kansainvälistä näkökulmaa sosiaaliturvauudistusten hyvinvointivaikutuksille toi muun muassa kirjallisuuskatsauksen alueellinen laajuus. Kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin hyvin laajalla skaalalla erilaisia maita, joissa sosiaaliturvajärjestelmät ja niiden pohjalla oleva sosiaalipolitiikka eroavat hyvin paljon jo Suomen nykyisestä sosiaaliturvajärjestelmästä ja sen taustalla vaikuttavista tavoitteista ja näkemyksistä. Kirjallisuuskatsauksen rajaaminen esimerkiksi Pohjoismaihin tai muihin Euroopan valtioihin, olisi voinut tuoda eksaktimpaa näkökulmaa siitä, mikä on länsimaalaisen sosiaaliturvan suunta ja ihanne.

Yksilön näkökulmasta merkittävää on yksilöiden oma hyvinvointi. Hyvinvoinnin voidaan katsoa olevan yleinen päämäärä, jota tavoitellaan. Hyvinvointi on monimuotoinen käsite, jonka määrittäminen on haastavaa muun muassa sen yksilökohtaisuuden vuoksi. Hyvinvoinnin kokemuksen voidaan katsoa vaihtelevan yksilöiden välillä, joka tarkoittaa sitä, että hyvinvointia ei voida saavuttaa samantlaisilla keinoilla kaikkien kohdalla. Kuitenkin hyvinvoinnin tutkimusta ja kirjallisuudesta on yleistettävissä tiettyjä seikkoja, joiden perusteella hyvinvoinnin tukemista ja heikentämistä voidaan tarkastella. Hyvinvoinnin

tukemiseen pyritään yhteiskunnallisesti sosiaalipolitiikan avulla, jonka merkitys myös sosiaaliturvan kohdalla on merkittävä.

Sosiaaliturvan taloudelliset vaikutukset voidaan nähdä isona haasteena yksilöiden hyvinvoinnille. Taloudellinen turva voidaan nähdä edellytyksenä nykymuotoiselle markkinakeskeiselle elämälle, jonka vuoksi ilman minkäänlaista taloudellista tukea on lähtökohtaisesti vaikea elää. Sosiaaliturvan merkityksen voidaan nähdä olevan yksilön kannalta merkittävä jo pelkän taloudellisen turvaamisen perusteella.

Sosiaaliturvan mukaisten etuuksien monimutkaisuus haastaa yksilöiden hyvinvointia. Yksilöiden voi olla haastavaa hakea sosiaaliturvan mukaisia etuuksia, jos etuuksia on paljon ja niiden kokonaisuus on nähtävissä monimutkaisena. Esimerkiksi taloudellisesta epätietoisuudesta aiheutuvan stressin voidaan katsoa vaarantavan yksilön hyvinvoinnin kokemusta. Hyvinvointi on myös vahvasti kiinnittynyt yksilön omien tarpeiden tyydyttämiseen. Sosiaaliturvan mukainen toimeentuloturva on osittain elinehto omien tarpeiden toteuttamiselle. Matalan taloudellisen tuen tason voidaan katsoa rajoittavan jossain määrin omien tarpeiden tyydyttämistä, sillä tarpeiden tyydyttämiseen voidaan lukea myös muuta kuin pelkkien elintarvikkeiden hankkimista sekä asumisen turvaamista, vaikka nämä onkin katsottu luonnollisesti ensisijaisiksi turvaamisen kohteiksi. Esimerkiksi perustoimeentulotuella turvataan lähinnä vain elämisen perusedellytyksiä eikä tuki lähtökohtaisesti ulotu sosiaaliin tarpeisiin.

Sosiaaliturvauudistusta varten Sosiaali- ja terveysministeriön selvittävät kolme erilaista mahdollista järjestämistapaa pyrkivät puuttumaan nykyisen sosiaaliturvan ongelmakohtiin. Perustulo, yksi perusturvaetus ja sosiaalitili pyrkivät puuttumaan etenkin sosiaaliturvan monimutkaisuuden haasteisiin poistamalla, supistamalla tai yhdistämällä nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän mukaisia etuuksia. Näillä järjestämistavoilla pyritään tukemaan vahvasti myös yksilön etua eikä ajatella pelkästään yhteiskunnallista etua tai taloudellista tehokkuutta, jonka ajatellaan olevan myös hyvinvoinnin kannalta positiivinen asia.

Mielenkiintoista sosiaaliturvauudistuksen kannalta tulee oleman tämänhetkisen hallituksen sosiaaliturvapolitiikka, jonka perusteella varmastikin tehdään linjanvetoja myös sosiaaliturvauudistukseen. Uudistuksen lähtökohdat voivat olla haastavat, jos kahden eri intressitahon tavoitteet ovat ristiriidassa keskenään. Sosiaaliturvan tulevaisuuden voidaan katsoa olevan lähes yhtä monimutkainen kuin nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän. Mielenkiinnolla odotan, minkälaisesta sosiaaliturvan viidakosta löydämme itsemme

muutaman vuoden kuluttua. Toivottavasti hyvinvointi ei joudu liian voimakkaaseen leikkuriin, sillä harvemmin pahoinvoiva yhteiskunta on tuottava. Toiveissa on, että Suomessa poiketaan kansainvälisen sosiaaliturvan trendistä.

Sosiaaliturvan vahva yhteys yksilön hyvinvointiin näyttäytyy tämän tutkielman tarkastelusta. Mielestäni sosiaaliturvan tarkastelua uudistuksen osalta tulisi jatkaa tulevaisuudessa. Mielestäni etenkin siinä vaiheessa yksilön hyvinvoinnin toteutumista sosiaaliturvauudistuksen kohdalla olisi hedelmällistä tarkastella, kun sosiaaliturvauudistus on edennyt siihen vaiheeseen, että uudistuksen toteuttava malli sosiaaliturvalle on löydetty. Mielestäni sosiaaliturvauudistuksen saralla voisi olla tärkeää tutkia myös yksilön ja valtion intressiristiriitaa, kun pyritään luomaan toimiva sosiaaliturvan malli.

Lopuksi yhteenvetona voidaan todeta se, että sosiaaliturvan vaikutus yksilön hyvinvoinnille voidaan nähdä merkittävänä. Sosiaaliturvalla voidaan luoda yksilölle sekä hyvinvointia että pahoinvointia, jonka vuoksi sen mukaisilla toimilla voidaan aiheuttaa yksilöiden näkökulmasta sekä pahaa että hyvää. Sosiaaliturvan hyvinvoinnin vaikutuksia voi olla vaikea havaita sellaisen henkilön, joka ei ole joutunut elämässään elämään sosiaaliturvan varassa tai tästä on pitkä aika. Tämän takia sosiaaliturvasta puhuttaessa olisi tärkeää ottaa huomioon hyvinvoinnin näkökulma, myös sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa. Vain aika näyttää, millaiseksi sosiaaliturva tulee muotoutumaan seuraavien vuosien aikana, mutta toivottavasti sosiaaliturvaa ei pyritä irrottamaan yksilön hyvinvoinnista yhteiskunnallisten tavoitteiden kustannuksella. Sosiaaliturvan voidaan katsoa olevan edellytys hyvinvoinnille ja hyvinvoivan ihmisen voidaan katsoa olevan turvattuna sosiaalisten riskien varalta.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

- Adar, S. (2007). Turkey: reform in social security. *Journal of European Social Policy*. Volume 17, Issue 2.
- Bartlett, W. & Xhumari, M. (2007). Social Security Policy and Pension Reforms in the Western Balkans. *European Journal of Social Security*. Volume 9, Issue 4.
- Daly, M. & Duggan, M. (2019). When One Size Does Not Fit All: Modernizing the Supplemental Security Income Program. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. Volume 686, Issue 1.
- Dorling, D. (2012). The geography of stupidity: From where do all the bad ideas come? *Local Economy*. Volume 27, Issue 5–6.
- Duckett, J. (2012). China`s 21st-century welfare reforms. *Local Economy*. Volume 27, Issue 5–6.
- Erhag, T. (2016). Overview of the Special Issue. *European Journal of Social Security*. Volume 18, Issue 2.
- Feldstein, M. (1998). Privatizing social security. National Bureau of Economic Research. Chicago. University of Chicago Press.
- Feldstein, M. & Liebman, J. (2002). The distributional aspects of social security and social security reform. National Bureau of Economic Research. Chicago. University of Chicago Press.
- Forma, P., Pirttilä, J., Uusitalo, R. & Kallio, J. (2007). Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista. Helsinki. Kela.
- Gaffney, D. (2015). Retrenchment, Reform, Continuity: Welfare under the Coalition. *National Institute Economic Review*. Volume 231, Issue 1.
- Goebel, M., Haukilahti, H., Havu, T., Huotari, A., Zhang-Lehtinen, J. & Mäenpää, S. (2021). Muutoksenhaku toimeentuloturvassa: toimeentuloturva-asioiden käsittely vakuutusosoikeuden toimialalla. Helsinki. Edita.

- Hagfors, R. & Kajanoja, J. (2010) Hyvän kehän teoria ja sosiaaliset mahdollisuudet. Julkaisussa Hiilamo, H & Saari, J., Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Helne, T., Hirvilammi, T. & Laatu, M. (2012). Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Helsinki. Kelan tutkimusosasto.
- Hiilamo, H., Niemelä, H., Pykälä, P., Riihelä, M. & Vanne, R. (2012). Sosiaaliturva ja elämänvaiheet: Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa. Helsinki. Kelan tutkimusosasto.
- Kay, S. (2000). Recent changes in Latin American welfare states: is there social dumping? *Journal of European Social Policy*. Volume 10, Issue 2.
- Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lammi-Taskula, J. (2011). Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. Helsinki. Sanoma Pro.
- Machin, R. (2021). COVID-19 and the temporary transformation of the UK Social security system. *Critical Social Policy*. Volume 41, Issue 4.
- McLaughlin, J. & Neumark, D. (2017). Barriers to Later Retirement for Men: Physical Challenges of Work and Increases in the Full Retirement Age. *Research on Aging*. Volume 40, Issue 3.
- Metsämuuronen, J. (2006). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Opiskelijalaitos. Vaajakoski. Gummerrus Kirjapaino.
- Murphy, M. (2016). Ode to an invisible woman: The story of qualified adults and partners in Ireland. *Irish Journal of Sociology*. Volume 26, Issue 1.
- Nelson, J. (2020). Welfare Implications of Uncertain Social Security Reform. *Public Finance Review*. Volume 48, Issue 4, Pages 425–466.
- Niemelä, H. & Salminen, K. (2006). Suomalainen sosiaaliturva. Helsinki.
- Nykänen, E., Kalliomaa-Puha, L. & Saikkonen, P. (2020). Toimeentulotuen siirto Kelaan – Kohti muodollista yhdenvertaisuutta? *Oikeus* 2020/3.
- O'Connor, G. & Kabadayi, S. (2019). Exploring financial wellbeing. *International Journal of Bank Marketing*, Volume 37, Number 4. Emerald Publishing Limited.

- Palomäki, R. & Hyyryläinen E. (2022). Digitaalisen transformaation organisaatiokulttuurinen perusta: tarkastelussa Kela. *Hallinnon tutkimus* 2/2022 (149–165)
- Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki. Gaudeamus.
- Roberts, S. (2020). Brexit and the reform of social security coordination: The UK's metamorphosis from rule maker to rule taker. *European Journal of Social Security*. Volume 22, Issue 2.
- Saari, J., Taipale, S. & Kainulainen, S. (2013). Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Sallila, S. (2009). Hyvinvointivaltion optimaalisen köyhyyspolitiikan määrittelyä. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa. Vaasan yliopisto.
- Salonen, A. (2010) Kestävä kehitys globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnan haasteena. Helsinki. Helsingin yliopisto.
- Seuri, O. Avoin kysymys: haastattelun käsikirja. Tampere. Vastapaino.
- Spicker, P. (2012). Universal Credit: Simplification or personalisation? *Local Economy*. Volume 27, Issue 5–6.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.
- Tuori, K. & Kotkas, T. (2016). Sosiaalioikeus. Helsinki. Talentum pro.
- Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (2010). Suomalainen hyvinvointi 2010. Helsinki. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Van Gerven, M. (2008). Converging Trends of Social Policy in Europe: Social Security Benefits Reform in the UK, the Netherland and Finland. *European Journal of Social Security*. Volume 10, Issue 3.
- Vilka, H. (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki. Art House.

Virrankari, L., Mattila, H., Saikku, P, Sihvonen, E. & Tervola, J., Sosiaaliturvakomitea (2021) Tutkimuskatsaus Suomen sosiaaliturvan monimutkaisuuteen. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2021:1. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Waine, B. (2006). Ownership and Security: Individualised Pensions and Pension Policy in the United Kingdom and the United States. *Competition & Change*. Volume 10, Issue 3.

Lainsäädäntö:

Elatustukilaki (580/2008)

Kansaneläkelaki (568/2007)

Kuntoutusrahalaki (611/1991)

Laki eläkkeensaajan asumistuesta (571/2007)

Laki Kansaneläkelaitoksesta (731/2001)

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996)

Laki takuueläkkeestä (703/2010)

Laki toimeentulotuesta (1412/1997)

Laki yleisestä asumistuesta (938/2014)

Lapsilisälaki (796/1992)

Opintotukilaki (65/1994)

Perustuslaki (731/1999)

Sairausvakuutuslaki (1224/2004)

Sotilasavustuslaki (781/1993)

Työntekijän eläkelaki (39/2006)

Työttömyyskassalaki (603/19684)

Työttömyysturvalaki (1290/2002)

Muut lähteet:

Ammattieettinen lautakunta (2005). Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki.

Kelan toimintakertomus 2020 (<https://www.kela.fi/documents/20124/410408/Kela-toimintakertomus-ja-tilinpaatos-2020.pdf/eaaf0bb4-2747-96ac-429a-c4bc84fd5206?t=1666169854335>)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Selvitys sosiaaliturvan vaihtoehtoisista järjestämistavoista. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2023:1. (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164531/Sosiaaliturvakomitea_2023_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2013). Toimeentulotuki: opas toimeentulotukilain soveltajille.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Thl.fi, Hyvinvointi (<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>)

Valtioneuvosto, Parlamentaarinen komitea (2023). Sosiaaliturvauudistus. (stm.fi/documents/1271139/34104054/sosiaaliturvauudistus+diat_fi.pdf/4edeebfe-76e2-ed30-2464-28dfd2c4a367/sosiaaliturvauudistus+diat_fi.pdf?t=1679315823698)

Kela.fi, Kelan etuudet (<https://www.kela.fi/kelan-etuudet>)

Kela.fi, Kuntoutus (<https://www.kela.fi/kuntoutus>)

Kela.fi, Perusosan määrä (<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maara>)

Yle.fi, Sosiaaliturvan leikkaukset tuntuvat kansalaisten kukkaroissa jo ensi vuonna, ennustaa ministeriön budjettipäällikkö (<https://yle.fi/a/74-20044913>)